24,148/C A XXXVI
18/9

HIERONYMI DAVIDIS GAUBII

DE

REGIMINE MENTIS QUOD MEDICORUM EST

SERMONES ACADEMICI DUO.

CELSISSIMO

ARAUSIONIS ET NASSAVIAE

PRINCIPI GUILHELMO V.

HAEREDITARIO

FOEDERATARUM BELGII REGIONUM GUBERNATORI,

ET

SUMMO TERRA MARIQUE IMPERATORI

ETC. ETC. ETC.

Verwijderd
K. B.

KONINKL.
BIBLIOTHEEK
TE 'SHAGE.

SERENISSIMO

PRINCIPI

LUDOVICO

BRUNSVICENSIUM ET LUNEBURGENSIUM

DUCI

ETC. ETC. ETC.

SA-

SACRAE CAESAREAE MAJESTATIS

ET

SACRI ROMANI IMPERII

NEC NON

REGIAE APOSTOLICAE MAJESTATIS
HUNGARIAE ET BOHEMIAE

UT ET

FOEDERATAE BELGARUM REIPUBLICAE

SUMMO CASTRORUM PRAEFECTO

ETC. ETC. ETC.

PRINCIPIS AURIACI

IN

IMPERIO COPIARUM TERRESTRIUM
VICES GERENTI,

ATQUE

TUTORI INCOMPARABILI

D. D.

HIERONYMUS DAVID GAUBIUS.

HIERONYMI DAVIDIS GAUBII

SERMO ACADEMICUS

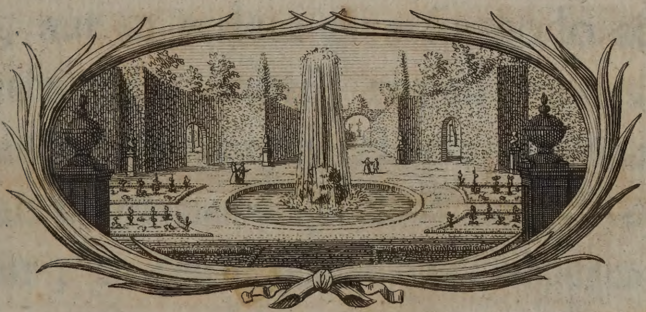
DE

REGIMINE MENTIS QUOD MEDICORUM EST

HABITUS

Octavo Februarii cIↃ IↃ CCXLVII.

Cum MAGISTRATU ACADEMICO abiret.

Lugduni Batavorum,
Apud BALDUINUM VANDER Aa, 1747.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

H. D. GAUBII
DE
REGIMINE MENTIS QUOD MEDICORUM EST
SERMO ACADEMICUS.

Etſi multae ſunt & multum inter ſe diverſae, quarum materies Homo eſt, Artes atque Scientiae; prout in alia atque alia Hominis parte, aut in eadem diverſo modo ac fine verſantur: habent tamen omnes & ſingulae commune quoddam vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur; ut parte ſui aliqua cohaereant, nec mutua ope ubique carere poſſint.

Etenim Humani Corporis membrorum elegantiſſima eſt in ſumma varietate concinnitas, qua in unum omnia conſentiunt. Animi etiam facultates; quanquam agendi ratione diſcrepant; ejuſdem tamen generis ſunt, atque ex ſe mutuo pendent. Ipſa denique Mens ac Corpus, res plurimorum judiciis natura diſſimillimae, quando in unum coëunt Hominem, nexu tam arcto intimoque ſociantur, ut in ſeſe invicem penetraſſe, &, ſi Chemicorum more hic loqui licet, ſe mutuo veluti ſolviſſe diceres: ita, dum vita viget, ubicunque Mens eſt, Corpus eſt; Mens, ubi Corpus; nec ulla fere Hominis particula indicari poteſt, in qua non una & Mentis & Corporis aliquid, atque adeo utriuſque mixtura animadvertatur.

Ex quo; ut alia, quae inferri poſſent, prae-

praeteream; unum hoc evidentiſſime intelligi exiſtimo, vix bene Animum regi, niſi & Corporis, quocum junctus eſt, ratio habeatur; & viciſſim cum appoſita eorum, quae ad hoc pertinent, curatione regimen illius implicitum eſſe ac cohaerere.

Itaque vetuſtis etiam temporibus, & ab ipſis adeo cum Philoſophiae tum Medicinae incunabulis, hanc illius partem haberi ſolitam, praecipuoſque ex Sapientiae Profeſſoribus, Pythagoram, & Empedoclem, & Democritum, medendi Scientia quoque peritos fuiſſe legimus: nec ea tantummodo de cauſa, uti opinor, (a) quod Medicinam illi maxime requirerent, qui corporum ſuorum robora inquieta cogitatione nocturnaque vigi-

(a) *A. Corn. Celſ. lib.* 1. *praefat.*

lia minuiſſent ; ſed ideo inprimis , quia perſpicaciſſimis iſtis Hominibus compertum eſſe debuit, ad Animi vigorem cum conſervandum , tum augendum , nihil plus conferre, quam ſanitatem , & Corpore labefactato vix fieri poſſe, ut non is una deficiat.

Nec enim profecto difficili opus erat aut laborioſa obſervatione ad cognoſcendum illud, cujus documenta quotidie inter mortales tam multa tamque indubia eduntur.

Quis, quaeſo , noſtrum non multoties in ſeſe expertus eſt, & ſatietatem, & famem, & protractas ultra modum vigilias, & ſomnos ſolito longiores , & vini potionem , & variam aëris temperaturam, & alia quamplurima ; etſi corporis tantum conditiones proxime mutant ; rationis tamen

men atque intelligentiae vim eadem opera graviter adficere? An cuiquam ignotum eſſe poteſt, naſci hominibus perceptionum fallacias, imaginum delirationes, mentis alienationes, quarum ſanatio, niſi Elleboro perficitur, exquiſitiſſimo etiam Logices apparatu fruſtra tentetur? Et ſi cui volupe eſt, quantum ebrietas, graviditas, atra bilis, aliique id genus corporei ſtimuli in mores hominum valeant, attentius contemplari; is ultro, opinor, confitebitur, moralem Animi facultatem haud minus, quam rationalem, ſub Corporis poteſtate eſſe, atque non omnem intemperantiam, & libidinoſam voluptatem, & avaritiam, & inhumanitatem, & impetum ad furta, & furorem ad homicidia, & ſaevitiem in propria viſcera, adeo prorſus ſoli ſemper animo deberi, ut non quandoque ex bruto

potius Corpore profluere, atque invitum quaſi Animum in ſocietatem ſceleris ab illo pertrahi dicendum ſit.

Verum longe evidentius etiam eſt, quod Mens in Corpus exercet, imperium, inque eo agnoſcendo omnium fere Mortalium ſuffragia ita conſentiunt; ut, qui argumentis id affirmare ſuſcipiat, Soli mutuare velle lucem videri poſſit.

Quanquam enim, dum ſociale illud Vitae Humanae foedus conſtat, re forſitan haud major eſt Mentis in Corpus, quam hujus in illam potentia; facit tamen, quae Menti adeſt, conſcientia efficacis ſuae voluntatis, promptique, quod Corpus ſanum praeſtat, obſequii, ut datum illi imperium, huic modo impoſitam eſſe ſervitutem facile opinemur. Et quidni tacitam quoque ſubeſſe arrogantiam fateamur,

mur, qua Mens, quod rationis participem ſemet prae Corpore agnoſcat, plus ſibi juris in hoc, quam huic in ſeſe, competere ſibi perſuadeat? Perinde quaſi rationis duntaxat ſit imperare. Verum qualiſcunque demum iſtius evidentiae cauſa fuerit, tanta profecto eſt in hac re, ut ſentire eam magis, quam credere videamur, atque in dubium vocare, ne dicam negare, vix niſi vi nobis quodammodo illata poſſimus.

Quodſi itaque, qui Mentes Hominum vera ſapientia ac virtute imbuere ſtudent, praeter cetera cogitare etiam debent de impedimentis aut adjumentis, quae varia Corporis conſtitutio adferre poteſt: haud diſpar ratio exigit, ut illi quoque, quorum officium eſt Corpus Humanum ad ſanitatem dirigere, quid Animi in illud

po-

poteſtas addere aut opponere ſuis conatibus valeat, diligenter conſiderent.

Etiamſi igitur quaeſtio de Facultatibus Mentis Humanae, harumque gubernatio ad Philoſophos unice proprieque pertinere videatur; animadvertitis tamen, A. O. O. H. partem ejus aliquam a foro Medico tam parum quoque alienam eſſe, ut cum negare quis poſſit, Medicis convenire, philoſophandum Medicis eſſe negare non poſſit.

Quae cum ita ſint, haud amplius dubito, A. O. O. H. materiem Vobis indicare, de qua, cum dura legis neceſſitas ita jubet, Sermonem hac hora habere decrevi. Dicam quippe de MENTIS REGIMINE, QUOD MEDICORUM EST.

De eo autem cum diu atque acriter a Medicis diſputatum ſit, nec una omnibus

bus ſententia ſedeat ; ut idcirco in diverſas etiam curandi vias proceſſerint: nolite metuere, ne prolixa argumentorum, quae in utramque partem proferuntur, expoſitione Vos obtundam! Eſt enim hujuſmodi dicendi genus non modo a moribus ſtudiiſque meis valde alienum; ſed ſentio etiam, nec dignitati hujus loci, nec, quem celebramus, diei ſolemnitati, nec denique veſtris omnium auribus ſatis accommodatum eſſe. Quapropter, abſque partium ſtudio, atque ſepoſitis contentionibus, ea tantum, quae in re ipſa ineſſe ſedula perveſtigatio docet, qua potero, cum ſimplicitate, tum brevitate, enarrabo. Quod dum facio, Veſtra, A. O. O. H. quam aliquoties in hoc loco expertus ſum, benevolentia atque favore homini in dicendo minime exercitato ut adeſſe

velitis etiam atque etiam rogo.

Ut itaque, miſſis circuitionibus, inde proficiſcatur Oratio mea, unde omnis dicendorum ratio ducitur; admirabile illud connubium, quo Mens & Corpus in Homine juncta ſunt, ejuſque jura ac leges quemadmodum ſeſe habere obſervatio fidem facit, primum ante oculos ponam. Etiamſi enim iſtius rei inquiſitionem Philoſophi ſibi vindicent, ſuisque ſcholis propriam eſſe velint; non vereor tamen pace ipſorum affirmare, ſi quid in his tenebris clare videant, vix niſi Medicis lumina praeferentibus id videre.

Quotieſcunque autem varias loquendi formulas & comparationes, quae hominibus, cum de iſta conjunctione ſermocinantur, uſitatae ſunt, mecum recenſeo; toties mirari ſatis non poſſum, ab iis etiam,

etiam, qui ultra vulgus ſapere volunt, iſtiuſmodi frequenter uſurpari, quae longe aliud exprimant, quam quod ſuus quemque animus in ſemet ipſum atque in corpus ſuum reflexus quotidie, nec obſcure, edocere poſſit. Cui vero id mirum non videatur in ea maxime re, cujus notitia, niſi ex illis, quae perſentiſcimus, aliunde nulla nobis adlucet?

Videas nonnullos Corpus Humanum Mentis vocare Domicilium, ſibique & aliis perſuadere, ſic eam in Corpore habitare & liberrime verſari, & pro arbitrio omnia facere, ut domi quiſque noſtrum ſuae conſuevit. Mirum vero domicilium! quod diviſum cum habitatore ſuo imperium habet; a quo Sapientia Mentis aut ſtultitia pendet; quod deſtituere ſuum herum poteſt, at niſi dimiſe-

rit, ab hoc viciſſim deſeri non poteſt.

Alii, juſto etiam ſplendidiorem hunc titulum rati, Carcerem malunt aut Ergaſtulum dicere, cujus compagibus incluſus detentuſque Animus ſervile jugum invite coacteque ferat. Verum nae hi ſibi parum conſcii ſunt, quid ſua in Corpore voluntate efficere Animus poſſit; nec quam vehementer illud amet, aut quanta id ſolicitudine curet, quotque & quam magnis ab eo viciſſim adminiculis, & officiis, & ornamentis, quibus aliter aegerrime careret, continenter cumuletur, conſiderant.

Sunt etiam, quibus Officina Corpus eſt, multiplici organorum affabre factorum apparatu inſtructa; Magiſter officinae animus, idemque Architectus, ut a quo Corpus univerſum efformari, cunctaſ-

ctaſque ejus partes in motum cieri autumant: carere enim omni prorſus agendi facultate, atque ex ſe inertem eſſe corpoream molem, muta ejus inſtrumenta, niſi aliena vi agitentur, ſua ſponte nihil efficere; omnium itaque actionum Corporis Humani, etiam earum, quas voluntate regi non ſentimus, unicum autorem Animum eſſe, cui ſoli, tanquam Deo in hac machina, cum fabricatio, tum omnis ejus motus debeatur. Diceres conſcientiam ita opinantibus plane ſingularem contigiſſe, ut illa etiam ex ſua voluntate pendere animadvertant, quae ceteri homines extra ſuum arbitrium poſita eſſe experiuntur: quod cum parum credibile ſit, non igitur fidem merentur, niſi documenta protulerint, unde cognoſcere poſſint, ſe ſua voluntate aliquid a-

gere, quod ſe non inſciis tantum, ſed invitis etiam, agitur.

Neque ſubſtitit hic fingendi licentia. Rariſſima ingenii ſubtilitate ab aliis excogitata eſt nova quaedam Contubernii forma, quae cum eludere poſſit inſuperabilem illam mutui commercii inter res tam diſſimiles difficultatem, multos Philoſophorum mirum in modum delectat. Fingite Vobis cogitatione A. O. O. H. duo Automata, ea lege inter ſe compoſita, ut, praeter habitationem, nihil commune habeant, nec alteri in alterum ulla poteſtas ſit conceſſa: in unoquoque autem vigeat ſuae naturae conveniens agendi virtus, quae definitam actionum aliarum ex aliis fluentium ſeriem certo ordine ac tempore ex ſe producat: detur praeterea inter utramque actionum ſeriem ſtata

quae-

quaedam atque perpetua harmonia, ut, quae utrinque in idem tempus incidunt actiones, ſingulae unius ſeriei ſingulis alterius congruant atque examuſſim reſpondeant: nonne, his ita ſe habentibus, ejuſmodi amborum apparere conjunctio debet, ut jugi commercio in ſe mutuo agere, hujuſque actiones actionum illius cauſae aut effectus eſſe videantur; quanquam re ipſa duntaxat una diverſantur. Supereſt, A. O. O. H. ut jam in automati alterius locum ſubſtituatis Mentem, in alterius Corpus: ſic concinnabitis Hominem ejus Syſtematis, cui Harmoniae Praeſtabilitae nomen eſt. Fabellam Vobis narravi, quam novitas commendavit, commendatio divulgavit, divulgatio perpolivit, atque plauſibili veritatis ſpecie ſic tandem exornavit, ut ſupra, quam

ex-

exſpectare Inventor ejus poterat, faventes habuerit Sapientiae Magiſtros. Libenter equidem atque ultro largior, ſi de illo tantum quaeritur, quemadmodum res natura diverſae mutui inter ſe commercii ſpeciem mentiri queant; tametſi nulla in ſe invicem agendi gaudeant facultate; nihil aut ingenioſius, aut expeditius ad hoc problema exponendum inveniri poſſe. At vero, cum video, qui idem ad Hominem transferant creatum, & ejuſcemodi eſſe Mentis ac Corporis Humani conſenſum ſerio non exiſtiment modo, ſed etiam profiteantur; mirari certe ſubit, noſtro etiam aevo tantum apud Philoſophos valere luſus imaginationis, aut vim autoritatis; ut ne in iſta quidem re, quae ſentiri verius, quam doceri poteſt, commentum admittere

tere dubitent ab illis, quae quisque in ſemet ipſo obſervat, alieniſſimum. Non jam memorabo, quam imperfecte inſciteque in prima infantia inſtrumentis ſui Corporis Animus utatur; quam paullatim rectum eorum uſum diſcat; quonam modo per gradus veluti Corpori ſuo, hocque illi, adſueſcat, nec ſine ſtudio atque exercitatione frequenti facilitas tandem utrique veniat ordinate ac legibus naturae convenienter in ſocium ſuum agendi. Non his opus eſt argumentis. Provoco potius ad ipſam uniuſcujuſque Veſtrum conſcientiam, cujus teſtimonium omni exceptione majus in hac re cenſendum eſt. An ea cuiquam ex Vobis perſuaderi ſinit, cum eodem temporis puncto, quo Corporis ſui aliqua pars candente ferro aduritur, dolorem ſentit,

non ideo dolere, quod uratur, ſed doliturum tamen ſub id tempus fuiſſe, quamvis uſtio abfuiſſet? Quando ad nutum voluntatis membrum movetur, idque ſtatim, & ea vi, directione, duratione, ac ſucceſſione, uti voluntas jubet, hacque viciſſim quietem imperante, mox iterum quieſcit; utrum induci quis poteſt ad credendum, Corpus haec omnia, ſponte ſua, injuſſu Mentis, peragere? Vidiſtiſne homines, quorum pes aut manus ſtupore detenta ſenſu caret? quemadmodum contrectent, fricent, vellicent eam partem, perinde quaſi Animum ſic excitare ad ſentiendum velint. An Paralyticos obſervaſtis? Ut omnes voluntatis ſuae vires intendant, totoque veluti Animo nitantur in parte reſoluta motum ciere, perſuaſiſſimi ſe id voluntate

ſua,

ſua, cum ſani eſſent, efficere potuiſſe: mirantur itaque ſuo nondum adſueti malo, membra obedientiam abjeciſſe, & parum abeſt, ut ſua non eſſe credant. Quae ſi quis absque ambitione ſecum reputans perpenderit, clarius, opinor, ſentiet, quam verbis exponi queat, quantum in iſta re pondus habeant; & forſan mecum dubitabit, utrumne is ingenii partus ab Homine creato minus abludat, quam qui haud multo ante ex Clari alicujus Philoſophi cerebro prodierat.

Verum abduxit me propemodum ab inſtituto meo multiplex illa imaginum, quibus in hac re ſibi placent Autores, diverſitas. Ne igitur longitudine orationis taedium vobis moveam, miſſis ceteris, ad ea potius me confero, quae in mutuo iſto commercio ineſſe ſimplex &

accurata oeconomiae humanae contemplatio docet. Nolite tamen exſpectare, ut naturam ejus, aut fundamentum, quo nitatur, aut modum, quo viciſſim iniri poſſit, Vobis declarem: horum enim omnium nihil a me ſciri, nihil intelligi, ingenue fateor atque aperte dico; imo cognoſci ea ab homine unquam poſſe, etiam deſpero. Neque ut novam aliquam, quae magis congrua videatur, ſimilitudinem comminiſcar, hacque exornem, quod explicare non liceat. Etſi enim inſignem agnoſco ſimilium in docendo utilitatem; non mediocrem tamen legitimus eorum uſus requirit prudentiam; uti & exquirantur, quae vitio careant, & intra modum, neque ultra, quam par eſt, accommodentur: in iis autem rebus, quae in ſuo genere unicae ſunt & ſingulares, quid

quid tandem boni praeſtare queant, aut quonam jure locum mereantur, ego nequaquam video; quando apta inveniri non poſſunt, inepta diſſimilium confuſionem pariunt: quod in iſta materie, de qua agimus, nimio plus eveniſſe demonſtratum puto.

Itaque leges duntaxat, quibus cum Mens, tum Corpus, in hac ſocietate adſtringuntur, quidque & quantum in ſe invicem poteſtatis habeant, & quinam fines utriuſque dominio aeque ac miniſterio praeſtituti ſint, quemadmodum ſedula obſervatione deteguntur, fideliter enarrabo.

Principio autem poſtulo, ut hoc mihi detis, omnia, quae in Homine ſic fiunt, ut cogitationem in ſe habeant, ad Animum pertinere; ea contra, in qui-

bus motus aut ceterarum, quae naturam corpoream finiunt, proprietatum aliquid ineſt, Corpori Hominis eſſe tribuenda. Quod cum a Vobis mihi concedi ſentiam, de ea hujus Convictionis ſpecie primum agam, quae maxime ſecundum naturam eſt, obtinetque Mente ac Corpore recte habentibus, neque intemperie aliqua aut vitio adfectis, atque adeo Ordinaria dici poteſt: longe enim alia haec eſt, quam quae turbulento alterutrius ſtatu obſervatur.

Scilicet cum Mens tranquilla in ſano Corpore eſt, hujuſmodi cancellis mutuum eorum commercium circumſcribitur, ut Corpus aliqua tantum ſui parte, & ea quidem, in qua Senſus & Motus voluntarii exercentur, cum Mente communicet; reliqua autem ſuae ſpontis ſit, reſque

reſque ſuas ſibi habeat, omnemque voluntati obedientiam neget. Eam ob rationem duo etiam ſunt functionum Hominis Ordines. Pars enim eo modo ſe habent, ut manifeſtum ſit, una ad Mentem atque ad Corpus pertinere; quando vel ex arbitrio Mentis in Corpore peraguntur, vel ex mutatis Corporis conditionibus in Mente exiſtunt. Aliae contra, eaeque, ſive numerum ſpectes, ſive neceſſitatem, potiores, mere corporeae ſunt, atque tanto velut intervallo a Mente remotae, ut non modo non imperante, ſed nec ſentiente, quin ne conſcia quidem, & vel invita etiam, exerceantur: quo referri debere illas omnes, quae Medicis Vitales atque Naturales audiunt, nemini ignotum eſſe poteſt. Etenim velit, nolit Homo, accipit Cor ſangui-

nem expellitque, micant Arteriae, Venae ad Cor revehunt, circumducuntur Humores, cibus coquitur, nutritur Corpus, atque alia id genus efficiuntur, ſuumque ſingula rythmum ac tenorem ſervant etiam in ſomno, cum Mens & ſui Corporis, & eorum, quae in hoc fiunt, & ſui quoque ipſius inſcia eſt; neque augeri iſta, nec retardari, nec ſuſpendi ſe patiuntur; etiamſi efficaciſſimam quis interponat voluntatem. Atque haec poſterioris Ordinis eſt ratio.

De priore autem, quem dixi, minime exiſtimetis velim, in totum ſub Mentis poteſtate eſſe, aut hanc in omnium, quae eo pertinent, functionum exercitatione velut ad gubernacula ſedere, Corporis partes duntaxat juſſa exſequi. Imo vero diviſum hic imperium eſt. Muſculorum

mo-

motibus quidem praeeſt voluntas, plenaque hos autoritate ſic regit, ut ad ejus nutum excitentur, alternent, deſinant. At num in ſenſibus eadem lex obtinet? Tantum profecto abeſt, ut etiam Corpus hic agere, Mentem adfici, adeoque illud imperare, hanc obſequi dicendum videatur. Aperire quidem aut claudere, advertere aut avertere oculos ope muſculorum pro lubitu poteſt Animus: ſed rem, cum ad oculum pertingit, non videre, aut aliter videre, quam ab oculo repraeſentatur, non poteſt. Fames, Sitis, Stimuli ad excretiones, quos merito inter ſenſus numeramus, quoties invitam Mentem moleſtiſſime interpellant, turbant, angunt! Et quam incommodum ſaepe eſt rem aliquam cogitanti, ſopitis etiam ſenſibus externis, tot tamque alie-

nas ex Corpore ſuggeri imagines; quam difficile, cum proſiliunt, reprimere; cavere, ne continue interveniant!

Quae cum ita ſint, non ſolum Mentem a Corpore, aeque ac Corpus a Mente, ſed nimirum audebo dicere, vel magis etiam regi. Sive enim naturam ſenſuum ſpectem prae motibus longe nobiliorem: ſive conſiderem partem modo Corporis motu voluntario cieri; at organa ſenſuum in univerſum fere Corpus diffuſa eſſe: ſive denique computem, quam multa Corpus ſua ſponte, Animo nec juvante nec jubente, efficiat; quam contra parum, ne dicam prorſus nihil, Animus ſine Corpore; ut prope dubium ſit, utrum is, dum Corpori junctus eſt, cogitandi quidem initium eſſet facturus, niſi prima materies ipſi ac veluti incita-

men-

mentum ab Organis Senſuum veniret: haec cuncta accurate ponderata atque inter ſe comparata, ut ita cenſeam, non dicam permittere, ſed jubere videntur. Verum de hac ſpecie abunde dictum.

Ad alteram itaque me converto, quae, cum ſodalium alterutri aut utrique perturbatio accidit, animadvertitur. Quodſi enim convulſae afflictaeque Reipublicae alius eſſe ſolet ſtatus, quam pacatae & tranquillae; in homine etiam majores oriri turbas neceſſe eſt, quoties pars ejus aliqua vehementius adficitur; quando tam arcta eſt partium, quae eum componunt, cohaeſio, ac ſingularum facultates tanta harmonia inter ſe conſpirant.

Videas hinc eo in ſtatu prorſus alias mutui inter Mentem & Corpus commercii ac reciproci imperii atque obſequii

leges, alios limites, obtinere. Quid dico alios? Nulli ſunt. Neque enim aut Mens aut Corpus ſuos intra cancellos ſe tum continent; ſed perinde quaſi nullis adſtringantur legibus, tyrannidem in ſe invicem affectant exercentque. Diceres tum Mentem in Corpus, Corpus in Mentem poſſe omnia: diceres & poſſe nihil: adeo nulla Corporis functio eſt, nullum membrum, nulla particula, quam mutare nequeat, ſuoſque veluti ad nutus flectere commotus Animus: nulla viciſſim Animi facultas, quam adflictum Corpus conturbare non poſſit. Quando autem haec omnia utrinque ſic fiunt, ut neutra pars ſui compos ſit, aut, quos producit, effectus, ne fiant, impedire valeat; Impotentiam itaque rectius vocaveris, ob quam ſuis quaelibet viribus, ut

par

par eſt, legitime uti cum ad agendum, tum ad reſiſtendum, neſciat.

Ponite Vobis ante oculos, A. O. O. H.! non enim difficile eſt in re, cujus experimenta in ſe quiſque, & exempla in aliis quotidiana habet: ponite igitur Vobis ante oculos imaginem hominis, cujus aut ira excanduit Animus, aut terrore conſternatus eſt, aut percitus amore, aut quacunque demum alia perturbatione abreptus! Quam nihil eſt in ejus Corpore ſui ſimile, in Mente nihil ſui potens! Alius vultus, alius Corporis habitus, alius color, alius membrorum geſtus, injuſſi muſculorum motus, actiones non imperatae, tremores non coërcendi, Cordis Arteriarumque pulſus non naturales, Alimenti coctio, nutrimenti diſtributio, humorum circuitus, ſecretio-

 nes,

nes, excretiones, verbo: univerſa Corporis oeconomia perturbata. Atqui in horum plurima tranquillae Menti nihil poteſtatis eſt. Quam igitur ampliatur emotae imperium! Si modo imperium id dicendum eſt, cujus nec conſcientiam ipſa habet, nec impetum frenare poteſt etiam in iis partibus, quae alio tempore mandata ejus quam promtiſſime exſequuntur.

Haec tamen eſt Voluntas illa efficaciſſima, ad quam confugere ſolent, qui plenam Menti in omnes Corporis partes atque functiones dominationem conceſſam eſſe arbitrantur. Pulchram vero Voluntatem! quam niſi extra Mentem poſuerint, agnoſcere profecto debent, hanc aliquando eodem tempore idem & velle & nolle, quaeque nolit, efficere, quae velit, non poſſe.

Prae-

Praeterea minime exiſtimandum eſt, ſoli datum eſſe animo ſuos motus ac fluctus in Corpus pervolvere: facit enim ea ipſa mutuae conjunctionis vis, ut Corpus in Animum violentia non minore graſſetur. An tanta eſt ulli mortalium Animi conſtantia, ut, cum ſaeviſſimis Podagrae aut Calculi doloribus excrucia-tur, perinde quaſi non doleat, libere tranquilleque cogitare poſſit? Angorem ex injucundis ideis natum, modo Corpus ſanum fuerit, variis eludere aut fugare modis licet: at ſi ex Corporis affectione venit, quidquid contra moliaris, haud prius, quam iſta, deſinit.

Potuit olim Canus Julius, quum Caji Caeſaris imperio, proxime periturum ſe certo ſciret, pacato tamen Animo eſſe, latrunculis ludere, ad mortem vo-

catus

catus cum ſodale ſuo & centurione jocari, moeſtos amicos conſolari, atque ad ſupplicii tumulum usque, & fere in ipſa morte tranquillus philoſophari. Nimirum excuſſerat dudum mortis metum Sapientiae ſtudio; nec Corporis debilitas eo tempore Mentem ſtringebat. At ſi Caligulae aeque facile fuiſſet inferre morbum huic homini, quam mortem indicere; ſi hypochondria Philoſophi ſpiſſato humore obſtruere potuiſſet; ſi in corpore ejus excitare cauſas anxietatis: hac via, opinor, certius de ſumma illa Animi firmitate triumphaſſet. Quid Vini memorem aut Febris efficaciam? Corpus, non Animum, tangit Vini potio: Febris circuitum ſanguinis accelerat, cum quo ſedatae Menti nihil eſt commercii. Temulentum tamen ſpectate! Graviores

ſane

ſane Mentem ejus, quam Corpus, procellae agitant. Et quoties Febre turbatur Cerebrum, an non longe aliter percipit Homo, imaginatur, ratiocinatur, judicat, vult aut non vult, quam Corpore ſano? Praetereo Apoplexiam, Epilepſiam, Catalepſin, morbos ceteros, qui cum eam Corporis partem, quae ſedes Animi dicitur, occupant, omnes hujus facultates adeo vehementer opprimunt; ut prorſus exſtinctae videantur, nec iſti quoque de ſemet ipſo, num ſuperſtes ſit, nec ne, ſatis conſtet. Mitto etiam innumera alia: cum nemo tam rerum omnium ignarus eſſe poſſit, ut non ſuo ipſe incommodo aliquando ſenſerit, ſe in quacunque Corporis ſui conſtitutione non aeque ſemper libere ac recte cogitare.

Animadverſione autem inprimis dignum hoc eſt, quod, in utravis tandem Hominis parte exorta primum perturbatio fuerit, non tantum aeque facile inde in alteram transferatur; verum etiam in hac novis veluti viribus aucta revolvi fortior eo, unde venit, & vehementius iterum prius affectam partem concutere ſoleat: quo itu redituque reciprocati crebro fluctus altius atque altius quandoque extumeſcunt, ac tandem in aeſtuationem difficillime comprimendam erumpunt: quemadmodum in Maniacis, Melancholicis, iiſque, quos Hypochondriacos vocant, & vel abſque morbo in nonnullis temperamentis, uſitatiſſimum eſt.

Quodſi igitur ea omnia, quae hactenus ex indubitatis & ubique obviis obſer-

ſervationibus in medium protuli, accurate perpenſa ad ſummam revocare libet; manifeſtum hoc eſſe arbitror, Animum & Corpus in Homine eo modo conjungi, ut, cum utrobique tranquillitas eſt & ſtatus quam maxime naturalis, aliqua ex parte quidem commercium duntaxat alere videantur; ſed tamen ut agitatio nulla, nulla mutatio inſignior in alterutro naſci poſſit, quae non ocyus, ſerius, alterum quoque adficiat, adeoque cum toto Homine communicetur.

Quotieſcunque autem in mirabilis iſtius Conſenſus rationem, ſepoſita omni fictione, natura ipſa duce, inquirere ſtudeo; toties detegere mihi videor in Animo aeque ac in Corpore ſingulare aliquid, quod utrum Incitans, an Impetum faciens, an cum Hippocrate

Ἐνορμῶν, an Ὁρμὴν, aut Impetum & Incitationem ipſam appellare quis voluerit, mihi perinde eſt; de re modo mecum conveniat. Id nimirum volo, ex quo violentum illud, quod cum in Animi perturbationibus, tum in motibus Corporis eſt, profluit. Etſi vero utrumque ad commune quoddam genus referri eo nomine poteſt; quoniam praecipua illa incitandi facultate inter ſe ſimilia ſunt: tamen cum alterum in Animo, alterum in Corpore, ſedem habeat, nequaquam confundenda eſſe, quis non videt?

Eſt profecto in Animo aliquid ab ordinaria cogitandi, intelligendi, ratiocinandi, judicandi, facultate, atque a voluntate etiam pacata, uti opinor, diverſum, ipſum tamen cogitationis non prorſus expers, quod cum ſopitum eſt, ab-

abeſſe diceres : tam nihil agit: cum incitatur, impetu vix reprimendo ruit violentiſſimum. Id vero ſi in ortu ſuo, cum primum erumpere incipit, conſideras, nihil invenis praeter cogitationem, qua Mens ſibi aliquid repraeſentat tanquam bonum aut malum, ſibi ſuove Corpori utile aut noxium, adeoque amabile aut deteſtabile. Ea cogitatio quum ſe jungit rei cujuſdam ideae, quae Animo praeſens eſt, mox perturbatus iſte impetu velut abripitur, ac jam turbulente omnia, longeque aliter, quam ante, cogitat & facit.

Nonne Grammaticus, ubi Piſonem a Cicerone Aſinum compellari legit, voculam iſtam ſedato animo contemplari, originem ejus, ſignificatum uſumque varium, ſumma tranquillitate inveſtigare ac

exponere poteſt? At cum convitium iſtud ab adverſario ſuo in ſemet evomi intelligit., & jam hujus vocis ideae adjungitur cogitatio contumeliae ſibi illatae, bonaeque exiſtimationis ſuae violatae: tùm vero quanta ſtatim perturbatio, quam vehemens impetus Animum ſaepe tranſverſum agit!

Quid pluribus exemplis opus? quando domi cuique ſuae etiam nimis multa quotidie naſcuntur. Vetat quoque inſtituti mei ratio ſuperaddere alia, quae iſtam rem vel limitare exactius, vel cumulatius illuſtrare poſſent, ſi dedita opera hoc loco pertractanda foret.

Satis itaque habeo unum hoc monuiſſe: ſi forſan alicui videatur, originem ejus, quam dixi, turbulentae agitationis a Corpore potius, quam ab Animo repeten-

petendam eſſe; quia tam ſubito, atque eo ipſo temporis puncto, quo oritur, etiam in Corpore ſe manifeſtat; eum profecto decipi incredibili illa pernicitate, qua ſuas Animus turbas in Corpus protrudit: etſi quae ſub ordinaria ſenſuum motuumque exercitatione obſervatur, nullo gradu, quam illa, minor eſt: deinde non recte attendere, quod omnes iſtiuſmodi perturbationes non modo a perceptione ſimplici incipiant, ſed inſuper accedentem exigant boni aut mali, quod in oblata re eſſe videtur, repraeſentationem: ut ideo, ſi leviſſima conditio rei, temporis, loci, modi percipiendi, ſimiliumque, mutatur; idea, quae aliter perturbaſſet, nequaquam aliquando, aut longe minus, aut & in contrarium, hominem commoveat. Quando igitur iſthæc

abſ-

abſque cogitatione fieri non poſſunt, Animo, non Corpori, tribuenda eſſe facile perſpicitur.

Eſt autem in Corpore etiam Ἐνορμῶν aut Incitans aliquod, naturae corporeae adfine, adeoque extra Mentem conſtitutum, Corporis vivi pars praecipua, imo forſan ipſa Vita dicenda. Principium id motionis eſt omnium Corporis membrorum; ex quo cuncti illi motus, quos Corpus ſponte ſua, ignara Mente, exercet, profluunt; quod etiam ſuperſtites in reſectis divulſisve animalium vivorum partibus palpitationes ciere videtur; cujus interventu ac miniſterio ſenſuum motuumque organa ad mutuum Mentis Corporiſque commercium animantur; quod ipſum denique, Homine perturbato, cum ſocio ſuo, quod in Mente paulo ante poſui,

ſui, impetu effrenato per omnia graſſatur.

Credibile eſt, ſi quae in Corporibus cum ſanis tum aegris animadvertuntur, ſedulo conſideramus, iſtud, quod dico, Incitans in illa Corporis parte ſedem habere, quam origines progreſſuſque Nervorum conſtituunt, quamque haud prorſus incongrue Nervoſum Hominem appellari poſſe videtur; cum per univerſum Corpus diſtributa, ſinguliſque ejus partibus tanquam immixta, ſi ſeorſim ab his ſecreta fuerit, ſceleti inſtar, ſimulacrum Hominis effingere poſſit. Praeterea Nervorum iſta compages ſuo intus motore haud minus animatur, quam ipſa reliquam Corporis molem, per quam diffuſa eſt, agitat, eoque ſenſu Hominem veluti in Homine repraeſentat.

Ejus vero partitionem aliquam concipere jubet diverſa motuum, qui hic exercentur, ratio: ſive revera duobus inter ſe diſtinctis conſtet ſyſtematibus; ſive originem quidem duplicem agnoſcat, progreſſu tamen unum modo ſit; ſive etiam in diverſos fines exeat; ſeu denique a ſola principii legumque motionis varietate omne diſcrimen pendeat: de qua re diſputandi jam non locus eſt.

Pars certe Nervoſi illius Hominis, in qua cum ſenſus, tum motus voluntarii exercentur, proximum cum Mente commercium in ſanitate habet; quidquid agit, hac conſcia, hac percipiente, aut etiam jubente agit; ut, cum adficitur, Mens id ſentiat, ac viciſſim ubi Mens imperat, hujus mandata

data promte exſequatur. Quod igitur in iſta parte eſt Ἐνορμῶν, quemadmodum per ſenſuum organa ſuas adfectiones ad Mentem defert; ita quoque hujus arbitrio in motibus ciendis paret, eaque de cauſa veluti proxeneta dici poteſt, cujus interventu Mens atque organa Corporis inter ſe communicant.

Altera autem pars, cui functiones, quas ſupra dixi, Vitales ac Naturales mandatae ſunt, ſuis quidem & ipſa adſtringitur legibus, at quas nequaquam ab Animo habet; cum ſuae ſpontis ſit, nec voluntas in ea directe aut concitare motus, aut mutare, aut inhibere valeat. Unde conſequitur, Principium Incitans, quo haec pars regitur, itidem ſui juris eſſe, eoque quam maxime a ſuo compare

diſcrepare, quod extra Mentis poteſtatem ſit, neque cum hac aliquid commune habeat.

Utrum tamen duo iſta motionis principia, quae in Corpore deteguntur, uti diverſa ratione ad Mentem ſeſe habent, ita natura etiam inter ſe differant, quis affirmare auſit? Illud certum eſt atque indubiis evictum experimentis, eorum diſcrepantiam, ſi qua datur, minime obſtare, ne mutua conſenſione conſpirent, ſuaſque adfectiones alterum in alterum transferant. Dolor profecto cum frequentiſſime Febrim, excitet, documento eſt evidenti, vehementius agitata ſenſuum organa eum quoque, qui circuitui humorum praeeſt, motorem conturbare: nec hujus etiam enormes impetus in Corpore ferri, quin viciſſim, quod ſenſuum orga-

organa animat, principium adficiatur, docet, ne alia commemorem, ex Febre toties naſcens Deſipientia.

Quae ſi quis ſedulo ſingula perpendit, & cuncta dein inter ſe comparat, ei haud difficile eſt intelligere, qui demum fiat, ut limitatus ille, quem ſupra expoſui, Animi atque Corporis conſenſus, & in ſe mutuo agendi vis, tam longe lateque extra cancellos a natura poſitos egrediatur, quamprimum in alterutro inſignior aliqua commotio exoritur. Habet nimirum Mentis illud Ἐνορμῶν, cujus mentionem feci, cum ea parte Principii Incitantis Corporei, quae functiones Animales moderatur, proximum commercium. Datur etiam inter hanc atque alteram iſtius Principii partem, qua reliquae functiones Corporis gubernan-

tur, haud obſcura conſenſio. Quotieſcunque igitur violentior in Mente perturbatio ſurgit, nonne neceſſum eſt, non modo in ſenſuum motuumque voluntariorum organis una impetum excitari; ſed vi, aut duratione etiam in reliquum omne Corpus pervolvi? Nec diſſimilis eſſe eventus debet, ſi turbae vehementiores in corpore exoriuntur: in utro enim ejus ſyſtemate primi ſeſe fluctus efferre incipiant; ſicubi aut magni fuerint aut diuturni; ne cum ceteris etiam Corporis partibus, atque adeo cum ipſa denique Mente communicentur, fieri haud poteſt.

Atque ſic de utraque, quod inter Mentem & Corpus eſt, commercii ſpecie ſatis ſuperque dictum puto. Debui autem hanc rem paullo exponere am-

amplius; quoniam in ea praecipuum illius Regiminis momentum poſitum eſt, de quo agere conſtitui. Nec terreamini A. O. O. H. eo quod aquam propemodum effluxiſſe ſentiatis: quae enim dicenda ſuperſunt, brevi ſermone animis Veſtris ſic bene praeparatis inſtillare licebit.

Medicos vocari, qui Hominis valetudinem cum proſperam, tum adverſam, curant appoſite ad illam conſervandam, ad hanc vero ſanandam, nemo Veſtrum ignorat. Quando itaque finis Artis Medicae in Sanitate eſt poſitus, quidquid ad eam, cum praeſens eſt, tuendam, aut cum abeſt, recuperandam facere poteſt, id omne ad Medicum pertinere manifeſto ſequitur; utpote cujus officium eſt, quaecunque natura habet, ſanitatis prae-

praeſidia rite cognoſcere, ſapienterque ad ſuae artis finem ſingula dirigere.

Tametſi vero non adeo ad univerſum Hominem, ſed ad Corpus modo humanum omnis iſta curatio Medica proprie ſpectat: cum tamen ſpectet Corpus, quod Animum ſibi tam arcte conjunctum habet, & quod prope nullo non tempore vi iſtius conjunctionis & agit in conjugem ſuum, & ab hoc viciſſim afficitur: poteſt igitur Medicus cogitatione quidem illud ab Animo abſtrahere, atque ſeorſum contemplari; ut idearum compoſitione minus confundatur: at ſi in ipſa etiam artis ſuae exercitatione, ubi cum Homine, ut eſt, rem habet, omnem ſoli Corpori operam ſuam addixerit, nulla unquam Animi habita ratione; nae ſaepiuſcule in curando parum

felix

felix aut ſcopo ſuo prorſus excidet, aut partem tamen eorum, quae ad hunc pertinent, praetermittet. Ineſt enim in iſta ſocietate atque conſenſu, qui inter Hominis partes intercedit, permagna agendi vis, qua ſeſe mutuo non adficere duntaxat, ſed etiam in alium atque alium ſtatum transferre valeant: ut ideo frequentiſſime in Animo cauſa ſit, quamobrem Corpori ſano male, aut aegro melius fiat; Corpuſque viciſſim haud raro aegritudines Animi & producat, & natas ſanet.

Quae cum ita ſint, haud amplius obſcurum eſſe arbitror, oportere Medicum, maxime, cum in opere ſuo tenetur, non adeo prorſus Animum ex oculis dimittere, quin & aliquam ſuae curae partem in eum conferat, videatque,

an mutando Corpus illi prodeſſe aliquando poſſit; deinde an forte cauſam morbi, quo Corpus adfligitur, an vero & remedium ejus, in Animo invenire. Supereſt itaque, ut quaenam Medicorum in iſta Animi curatione partes ſint, indagemus.

Quodſi ampliſſimum illum Praxis Medicinalis campum cogitatione percurro; duo praeſertim tempora atque occaſiones mihi videor obſervare, quae Animi curam regimenque a Medica potius, quam ab alia quacunque arte, deſiderent: qua de cauſa totidem etiam capitibus univerſam iſtam materiem commode includi poſſe exiſtimo. Occaſionum altera eſt, cum ex incongrua Corporis conſtitutione Mens laborat, aut Corpore vi remediorum mutato ſanari po-

poteſt, etiamſi ſua culpa aegrotet. Altera, ubi Corporis morbum Mens efficit, aut auxiliis in Mentem agentibus exſtinguere licet. Illa ſpecie Mens per Corpus regitur: hac vero Corpus per Mentem. Utramque Vobis in praeſenti exponere decreveram: ſed ſentio, materiae cum ubertatem, tum jucunditatem, me diutius, quam par eſt, in introitu detinuiſſe. Quare, mutato propoſito, poſteriorem iſtius regiminis partem; etſi praecipua eſt; non attingam: inſunt enim in ea tam multae tamque ponderoſae res, ut longiorem poſtulent orationem, quam aut obtrudere Vobis ego velim, aut Vos patienter audire poſſitis. De priore igitur, qua Medicus, curando Corpus, Menti conſulere debet, nunc tantum diſſeram; cum, quae ad

eam pertinent, in pauca contrahere liceat.

Non equidem diffitebor, poſſe alicui primo intuitu, nec abſque veri ſpecie, videri, Medicum, qui de iſta materie agere ſuſcipiat, falcem in alienam meſſem immittere, & perinde quaſi non ſat negotii in ſua Arte habeat, illud etiam, quod Philoſophorum proprium eſt, temere ſibi arrogare. At vero ſi re diligentius examinata id quoque objicere quis non dubitat; ſciat is velim, Corporis eam curationem potius, quam Mentis, eſſe dicendam, ſed nimirum talem, quae, cum ex regulis Medicorum Corporis partes mutaverit, eadem opera Menti etiam bene faciat. Quapropter & Regimen Mentis per Corpus appellavi. Si tamen excuſatio haec

minus

minus probanda videtur ; agite , Medici ! abſtineamus manus ab Animi infirmitatibus ! habeant ſibi iſtas , nullis exceptis , omnes ac ſingulas Sapientiae Profeſſores : non ideo limina noſtra frigebunt , dum Corporis morborum tantus ſupereſt numerus. Eadem autem & ipſis lex eſto , quam nobis imponunt : ut ne ſuſtineant noſtra arare vitula , cum parum forte ſua profecerint. Fallor ! aut ipſos citius , quam nos , datae acceptaeque conditionis poenitebit. Amica igitur conſpiratione potius cedant Philoſophi Medicis eam curae Mentis ſpeciem , quae in regimine Corporis ſita eſt ; ut nobilior illa Hominis pars collatis utrorumque ſtudiis tanto felicius perficiatur. Verum quid opus eſt per vim extorquere , quod nec petentibus Medicis ,

ultro, non tantum conceſſit, ſed etiam ut proprium tribuit ingenioſiſſimus ſui aevi Philoſophus Des-Cartes? Apertiſſime enim fatetur, * *Animum adeo a temperamento & organorum Corporis diſpoſitione pendere, ut ſi ratio aliqua poſſit inveniri, quae homines ſapientiores & ingenioſiores reddat quam hactenus fuerunt, credendum ſit illam in Medicina quaeri debere.*

Quodſi itaque in Corpore ſano ſana Mens eſt, ut huic ſua conſtet ſanitas, ſalubribus Ὑγιείνης praeceptis Corpus incolume atque integrum conſervando Medicus efficiet. Quando enim leviculae etiam Corporis mutationes, a commiſſis in diaeta erroribus inductae, permagno ſaepe Menti impedimento ſunt, haecque

* *Diſſertat. de Methodo n.* VI. *p. m.* 38.

que non aequa ſemper facilitate agere poteſt, ſive humido Corpus ſive ſicco in aëre verſetur, ſive parum aut multum comedat, aquam bibat aut vinum, brevi an longo ſomno utatur: Medicorum profecto eſt exponere, quem quiſque & delectum & ordinem & modum in aëre, victu, exercitationibus corporis, ac reliquis, quas vocant, rebus non naturalibus ſervare debeat; ut vigor Menti ſuae quam conſtantiſſimus, & non interrupta ſerenitas praeſtetur.

Et quanquam Homines inveniuntur tanto cum Animi, tum Corporis robore praediti, ut omnia promiſcue ferre abſque detrimento poſſint: qui eam ob rem nec legibus obligantur, nec Medico egent, niſi qui moneat, ſero doluiſſe aliquos, ſe plus ſperaſſe de viribus

bus ſuis, quam in iis erat: in multis tamen hi oppido ſunt pauci, longeque plures contra videas, inter eos praeſertim, quibus Animi, quam Corporis, cultura magis cordi eſt, qui, imbecilliora nacti Corpora, aut diligenter curare valetudinem ſuam debent, aut diu atque acriter Mentem exercere ſine multis incommodis non poſſunt.

Praeterea incidunt aliquando neceſſitates, quae Mentis Actiones ultra, quam vires abſque moleſtia ferunt, intendere aut protrahere jubeant: tum vero niſi Medica curatione Corpori providetur, oborto id languore torpens, aut dolore fractum, mediis in occupationibus Mentem deſtituet.

Si tamen cuiquam forſan videatur, non tanti iſta eſſe, ut Medici operam requi-

requirant ; eo quod abſtinentia & quiete, quam ipſa fatigatio & aegritudo imperat, ſua Menti alacritas ſponte plerumque redeat: eum quidem meminiſſe etiam oportet, nonnunquam aliter evenire, nec exempla deeſſe eorum, quos Animi exercitationes ultra modum continuatae, ob neglectionem Corporis, ita tandem enervarunt, ut retuſo prorſus acumine in fatuitatem quoque aut ſtultitiam inciderint.

In univerſum ea eſt Mentis Humanae operationum natura, ut pleraeque omnes aliquo ſaltem Corporis adjumento opus habeant; ſive cogitandi materies, ſive inſtrumenta, quibus, quod Mens vult, efficiat, ab illo ſuppeditentur. Quodſi vero earum nonnullas abſque Corporis auxilio etiam fieri quis

arbitretur; certiſſimum tamen eſt, & has & ceteras omnes, ne legitime & alacriter peragantur, Corporis interventu quam maxime prohiberi poſſe. Unde conſequitur, tanto cum liberiorem, tum perfectiorem fore cunctarum exercitationem, quanto partium Corporis omnium conſtitutio optimae ſanitatis legibus accuratius reſponderit.

Etenim niſi ſtatuere velimus, Corporis partibus, quae ſub Animi imperio ſunt, conformationem ſingulis ſingularem prorſus ſine cauſa obtigiſſe, divinumque, quod in iis miramur, artificium plus ornamenti, quam uſus, habere, & quoquo modo comparatae fuerint, aeque aptas eſſe, quibus ad opera ſua Mens utatur; fatendum omnino eſt, iſtam actionum ſpeciem, quas

Mens

Mens per inſtrumenta Corporea obit, haud ita plane in ejus poteſtate eſſe, ut non a diverſa iſtorum habitudine multum & juvetur & impediatur.

Nec diſpar profecto eſt perceptionum, quae Animo ex Corpore veniunt, ratio: imo variatae organorum conditiones plus etiam in illas valere debent, quando Mentem in iſto commercio adfici potius, quam agere, veroſimillimum eſt. Quis noſtrum non in ſemet ipſo experitur, unam atque eandem rem diverſis temporibus longe aliter itemque aliter ſibi repraeſentari, prout ſenſus organum, quod tangit, varie conſtitutum eſt? In Guſtatu quantam aut aetas, aut morbus, diſcrepantiam parit! Quae tenerum infantis palatum olim horruit, eidem adulto ſae-

pe jucundiſſima: & quotidianae inter Medicos obſervationis eſt, potum, qui febricitanti paulo ante gratiſſimus erat, eidem, cum febris deceſſit, videri deteſtabilem, redeunte tamen febre mox iterum placiturum. Senſuum externorum nullus eſt, qui non documenta iſtius rei & multa & indubia cuivis ſemet ipſum attendenti expromere poſſit. Internos autem, quos vocant, conſimili ratione ſe habere, ut alia mittam, ſomnia etiam atque deliria manifeſtum faciunt. Inprimis vero illud memoratu digniſſimum eſt, organa Corporis tantum poteſtatis in Mentem habere; ut etiam ſcientem quandoque fallant; ac perceptionibus rerum, tanquam ſi vere adſint, eam imbuant, quas tamen abeſſe, nec percipi a ſe poſſe, eviden-

tiſ-

tiſſime cognoſcat. Magno id ſaepe incommodo ſuo experiuntur, qui, integro nati uſique corpore, membro hujus aliquo deinceps infortunate minuti ſunt: etiamſi enim mutilatos ſe eſſe nimio plus convincantur; non impedire tamen firmiſſima iſta perſuaſio poteſt, ut non ſubinde ea ipſa Corporis parte, qua ſe carere certi ſunt, dolorem perſentiſcere ſibi videantur, eumque tam vehementem diſtinctumque aſſeverent, quaſi pars nunquam abfuiſſet. Quanta fallacia! At cujus originem cum in Animo ponere nulla veri ſpecie liceat, ad Corpus itaque referri conſentaneum eſt.

Poſtremo, ſi quas unquam actiones ſolus in ſeſe Animus ita obire valeat, ut totae ipſi propriae ſint, nec aliquid corporei admittant; nihilo minus ad i-

ſtas etiam diverſam Corporis conſtitutionem ſuum quodam modo momentum habere, extra dubitationem eſt. Non jam memorabo intellectu difficillimum eſſe, qua tandem ratione ſeries aliqua & continuatio cogitationum contexi poſſit, niſi aut Senſus externi, aut Memoria & Imaginatio, quarum maximam ſane partem, ne plus dicam, Corpus ſibi vindicat, ideas continue ſuppeditaverint. Unum hoc ſufficit, Animum & Corpus in vigilantibus perpetuo inter ſe communicare, omnique momento alterum ab altero affici. Quamobrem Mortalium pauciſſimos reperias, quibus datum ſit, Animum ita a Corpore avocare, ut is, tanquam in receſſu ſuo, ſolus, atque ab omni mutui commercii viciſſitudine ſemotus, co-

gitare queat. Pleroſque omnes frequentiſſima turbat Corporis interpellatio, nec in ejuſdem rei meditatione continenter inhaerere ſinit. Facile tamen cuique in ſemet ipſo animadvertere licet, alio atque alio tempore, pro vario rerum non naturalium uſu, ſibi id magis aut minus moleſtum eſſe; & magis quidem, cum partes Corporis, regimine haud legitimo conturbatae, in motus inordinatos aguntur; minime vero, ſicubi ob congruam vivendi rationem univerſa Corporis oeconomia ad aequabilis normam ſanitatis compoſita fuerit.

Quae ſi quis accuratius perpendit, nullum opinor dubium ei ſupereſſe, cum Medicus arte ſua valetudinem Corpori proſperrimam procurat, eadem opera haud leve Animo praeſtari beneficium,

omneſ-

omneſque & ſingulas ejuſdem actiones una perfici ac promoveri.

Etiamſi autem rarius de iſta officii Medici parte cogitetur ; haud quaquam tamen ultimo habendam loco eſſe, aut plane negligendam, ex eo praeſertim manifeſtiſſimum eſt, quod non ad Intelligentiam modo, qua multi facile, nec magno ſuo incommodo, aut rei publicae detrimento, carent, verum etiam ad Mores Hominum inprimis pertineat. Sapienter itaque non minus, quam veriſſime, veterum Philoſophorum * aliquis *Augeſcere*, dixit, *Mentem*, *cum adeſt Sanitas*, *adeoque huic ut proſpiciant*, *qui recte ſentiunt*, *conſentaneum eſſe : ubi vero Corporis habitus dolet*, *nec Men-*

* *Vid. Democriti aut cujuſvis alius Epiſtola* de Natura Hominis, *quae inter Hippocratis Opera exſtat.*

Mentem ad virtutis meditationem eſſe alacrem. Inter eos ſane, qui moralem diſciplinam profitentur, nemo eſt, quin ultro agnoſcat, virtutes ac vitia, quae in Hominibus inſunt, magnam partem ex Animi motibus profluere, aut, ſi quae aliunde etiam ſcaturiunt, ab illis ſaltem plurimum intendi. Hi vero ipſi cum ex Potentia illa Incitante, quam in Animo dari ſupra docui, erumpant, cujus tam magna tamque perpetua eſt cum Principio motionis Corporeo conſenſio; an igitur quiſquam dubitare poteſt, Medicum, qui accommodato rerum non naturalium uſu Ἐνορμῶν Corporis alias vegetius reddat acriuſque, alias, cum juſto ferventius eſt, moderetur ac retundat; quanquam in Corpus duntaxat agit; una tamen Animi

illos impetus, tot bonorum malorumque fontes, dirigendi facultate non prorſus deſtitutum eſſe? Quis Veſtrum, A. O. O. H. neſcit, cibis potibuſque, &c, quae diverſis anni temporibus alia atque alia eſt, aëris temperie, imo vel ſolis etiam odoribus, appetentiam Veneris aut inflammari aut exſtingui? Quis mirabilem illam, quam Vini potio habet, efficacitatem ad motus Animi excitandos, refringendos, delendos, ignorat? Hominum Brutorumque ingenia victu cruento efferari atque ferocire, miteſcere contra eorum, quae tellus profert, uſu, obſervatio fidem facit. Quamobrem etiam credibile eſt, eos, qui, cum divitiis affluant, palato ac ventri ſuo, quidquid luxuria excogitavit, indulgent, ſuamque ſobolem a prima juven-

ventute eadem intemperantia imbuunt, ſibi ſuiſque permagna ſic quandoque cudere virtutis impedimenta, ſtimuloſque ad vitia acuere, quibus reſiſtere tanto minus valeant, quanto magis ab incontinentia aluntur, ac novum jugiter pabulum ex Corpore laſciviente trahunt.

Quidni igitur praeeuntes ſequamur Viros Sapientiſſimos, Pythagoram, Platonem, nonnulloſque alios veterum Philoſophorum, qui ideo partem ſuae diſciplinae aliquam in Diaetae regulis collocarunt, ut curatura Corporis Animum in virtute adipiſcenda adjuvarent? Nec aliter viſum eſt priſcis illis populorum Legiſlatoribus, quum ſuis etiam de victus regimine, & de eo quidem maxime, quod in educandis liberis ſequi oporteret, praecipere, certiſque cum ci-

bis, tum potibus, interdicere non neglexerunt: quanquam enim multae ipſis, nec eaedem omnibus, cauſae eſſe potuerunt, quamobrem ita ſtatuerent; in multis tamen iſtam quoque fuiſſe exiſtimo, uti nimirum, recta vivendi ratione ſuorum Corpora Civium ab omni intemperie immunia reddendo, una Animos ad fugam vitiorum, virtutumque exercitationem, minus impeditos praeſtarent. Haud aliam certe ob rationem Plato in Republica ſua tam anguſtis uſum Vini legibus adſtrinxit, ut propemodum non niſi morbo affectis concedere voluiſſe videatur: re enim penitius excuſſa non dubitat tandem ita concludere *. *Sed multo magis Ctharaginenſium legem, quam Cretenſium La-*

* *In fine Dialogi Secundi de Legibus.*

Lacedaemoniorumque uſum probarim, ut nunquam in caſtris quiſquam guſtare Vinum audeat, ſed toto hoc tempore aquam bibat. In Urbe nunquam Vini uſum ſervis conceſſerim; nec Magiſtratibus eo anno, quo Magiſtratu funguntur; nec Praefectis etiam, neque Judicibus, quum in munere ſuo verſantur; nec cuicunque demum de re alicujus momenti deliberaturo. Imo nullus plane interdiu id bibat, niſi corporis exercitandi aut morborum cauſa: neque & Vir aut Mulier de nocte, cum liberis operam dare voluerint. Alia inſuper multa referri poſſent, in quibus hominibus mentem legemque rectam habentibus Vinum non ſit bibendum &c.

Verum iſthaec cum ſua luce fulgeant, pluribus adſtruere ſupervacaneum

foret. Majoris autem in hac re momenti haberi debet conſideratio earum diverſitatum, quibus ſana Corpora ſingula a ſingulis diſcrepant. Temperamenta Medici appellant. Quorum uti haud minor fere obſervatur inter Homines varietas, quam facierum; ita vis in Animos profecto maxima eſt. Datur quippe Animi quaedam cum Corpore ſuo ſimilitudo, ob quam pro diverſo hujus Temperamento Animi operationes non eadem in ſingulis Hominibus ratione ſeſe habent; ut idcirco in proverbium quoque abierit, Mores Temperamentum Corporis ſequi.

Inde ſi ſua ſingularis eſt in Calida Temperie Corporis conſtitutio, ſua humorum craſis, ſuus circulationis ceterarumque, quae a Corpore exercentur, actio-

actionum tenor; aliter autem haec omnia ſunt in Frigida, rurſumque aliter in Sicca aut Humida: haud certe minor in ſingulis eſt eorum, quae ad Animum pertinent, diſcrepantia: fruſtra parem in omni Temperamento deſideraveris aut intelligendi facultatem, aut judicandi vim, aut aciem ingenii, aut attentionis conſtantiam, aut memoriae tenacitatem, aut fervorem imaginationis: fruſtra eaſdem quaeſiveris propenſiones, ſtudia, virtutes, vitia: quemadmodum in Corporibus, ita in Animis diverſa haec ſunt omnia.

Quae res cum in communi Hominum vita innumeris quotidie exemplis patefiat, a nemine quidem non ágnoſcitur: at utrum prima ejus origo a Corpore, an a Mente, repetenda ſit,

id

id vero in controverſiam venit. Amplior autem graviorque haec quaeſtio eſt, quam ut hoc loco a me explicari, nedum ſolvi poſſit. Iſtud tamen dicere non vereor, ſi quando Corporis compoſitionem ex plurimis iiſque diverſiſſimis partibus cum magna, quam in Mente concipere fas eſt, ſimplicitate confero, multo mihi magis credibile videri, in re, quae ſua natura multiformis eſt, iſtarum varietatum ſedem, non dicam unicam, ſed praecipuam eſſe poſitam. Verum ne longius a meo propoſito aberrem, facilis ero, mediaque inter diverſas ſententias via incedens, tantumdem Animo, quantum Corpori, in hac re deberi largiar. Etenim qui nullam prorſus Corporis rationem hic habendam eſſe arbitran-

trantur, parum, opinor, cogitant, quoties facultates moreſque Animi mutentur, cum aut aetas, aut morbus, aut aliae hujuſmodi cauſae Temperamentum Corporis mutaverint.

Itaque perſpicuum eſſe exiſtimo, non poſſe Philoſophum auxilio Medici carere, ſicubi aut cognoſcendi fuerint Hominum Animi, aut diſciplina emendandi. Quis enim, praeter Medicum, ſingulare cujuſvis Temperamentum expoſuerit? Quis cuilibet Temperamento propriam Mentis capacitatem? Quis Animi motus, & cupiditates, & vitia, in quae, nec eadem ſemper, nec eodem impetu, pro varia Corporis conſtitutione, Homines feruntur? Ut enim non omnem frugem, neque arborem, in omni agro reperire poſſis; ſic non

omnis aut virtus, aut vitium, in omni Temperamento naſcitur: aliquid ubique & boni & mali eſt, at diverſum in quolibet.

In Temperie, quam vocant, Sanguinea ingenium docile, promtum, animum liberalem ac flexilem, comitatur incuria, imprudentia, inconſtantia, intemperantia, voluptatum amor impotens.

In Melancholica conſtitutione contraria iſtis omnia: Vis intelligendi tarda, ſed cunctando penetrantiſſima, attentio indefeſſa, in perſequendis inceptis pertinacia, prudentia etiam modum excedens, avaritia, animus ſuſpicax, motus Animi non veloces quidem, at vix exſtinguendi.

Laudaveris in Homine Cholerico inge-

genium acre, fervidam imaginationem, igneam ad labores alacritatem, conſtantiam: dolebis tamen junctam his temeritatem omnibus audendis paratam, iracundiam crudelem, intolerabilem ſuperbiam.

Quid ſomnolentos denique Phlegmaticos excitem, quos, cum ad omnia torpent, neque aliquid magnopere conantur, gulae ventrique ſuo duntaxat vivere dixeris?

An vero exiſtimatis, A. O. O. H. parum intereſſe Philoſophi, iſthaec a Medico diſcere; ut & ſuum ipſius & eorum, quos in diſciplinam ſuam recepit, Temperamenta, quidque in his boni aut mali inſit, quid foveri & excoli, quid reprimi ac ſuffocari debeat, pernoſcat? Dicetis itaque iiſdem

verbis, Plantis omnibus eandem ſufficere culturam, & Corporis morbos uno omnes remedio ſanari poſſe.

Verum dabo, parvi haec momenti eſſe, aut ſedulo obſervatori, etiam inconſulto Medico, facile patefieri: quodſi tamen ad Animi illa vitia & affectiones, quae in Temperamentis ſedem habent, invenienda Medicina eſt, eam, modo a viribus humanis non diſceſſerimus, aut Medicus, opinor, dabit, aut nemo.

Nolim equidem ratiociniis, praeceptis, monitionibus, objurgationibus, atque adeo diligenti ac ſeverae diſciplinae omnem in ea re efficaciam & utilitatem derogare. Multum iſta ſaepe ad vitia valent compeſcenda, ne violenter prorumpant: at cum in Corpo-

ris

ris compagine haec inoleverint, vix ita eruere poſſunt, ut non uſque & usque recurrant. Radicem in Corpore defixam evellere oportet: quam ſi reliqueris, etſi herbam demetis, novum continuo lolium ſuccreſcet.

Quando igitur, qui id curae ſibi habent, ut Animos hominum ad meliorem frugem perducant, rariſſime de iſtiuſmodi remediis cogitant; aut ſi qui etiam de utilitate eorum forſan perſuaſi ſunt, vix tamen diligenter, ut par eſt, adhibere ſolent: non amplius mirum videri poteſt, reluctante Corporis conſtitutione tam infelices plerumque ipſorum conatus eſſe, atque adeo prope nihil efficere; ut ne de uno quidem Alcibiade triumphare Socratis diſciplina valuerit.

Medicorum certe eſt, cum in omni Temperamento aliqua intemperies ſit, quae ultra modum increſcens noxas inferat, & juſto rerum non naturalium regimine, & aliis auxiliis, quod nimium eſt, retundere, ne Corporis valetudinem peſſumdet. Quidni id ipſum agendo & Animi morbos ex eadem cauſa oriundos ſanare poſſint? Quid dico? An aliunde, praeterquam a Medicis, ſanatio eorum ſperanda eſt?

Cum ex ebrietate aliquis coeco impetu in turpem Venerem, aut in aliud quodcunque flagitium, pronus ruit, an hunc ratione reges, atque ab amentia iſta abduces, dum Corpus vino flagrat? An potius operam dabis, ut, ſemota peccandi occaſione, quantocius Hominem ad ſomnum componas, quo Vini

Vini ſtimulus, inſaniae cauſa, diſſipetur? An praeceptis dein ſic mutare Animum ejus conaberis, ut, etiamſi temulentus, a flagitiis tamen abhorreat? An vero, ne merum poſthac in ſe ingurgitet, cavebis? Nemo eſt, opinor, quin videat, feliciorem hic operam fore, quam quis Corpori addicat; cum hujus agitatione Mens extra ſe projecta in furorem adigatur. Nonne autem ſimilis eſt adfectuum, qui ex Temperamentis in Intelligentiam aut in Voluntatem inducuntur, ratio? Fateor difficillimum eſſe haec mutare: Verum difficilius etiam eſt, his immutatis aliam imprimere Animo indolem. Neque morbos eam ob rem a foro Medico relegare fas eſt, quod aegre ſanabiles ſunt. Deinde, quanquam operoſum eſt, haud

tamen

tamen omnem artis poteſtatem ſuperat, Corporis conſtitutionem aliqua ratione inflectere, minimum ita moderari, ut intra mediocritatis cancellos contineatur; dummodo in uſu eorum, quae conducere poſſunt, ſatis diligentes atque aſſidui eſſe homines velint.

Quotidianae obſervationis eſt, Homines vi aetatis aut morborum, quandoque etiam ob mutatum vitae genus, in aliud atque aliud Temperamentum tranſire. Non igitur quidquam obſtat, quo minus & Medici ſuis idem inſtrumentis efficere valeant. Notiſſima res eſt, exceſſus, quibus Temperamenta quaelibet laborant, incongrua vivendi ratione intendi, atque in morbos non raro turgeſcere. Sola certe ſanguinis abundantia pleriſque majorem addit vehemen-

mentiam. Quis itaque negare auſit, dari etiam hujusmodi, quae, etſi non mutant, excedentem tamen eorundem vim retundere, impetumque comprimere poſſint? Quoniam autem, quod in iis nimium eſt, Animum praecipue offendit, intelligentiam turbat aut hebetat, voluntatem ad vitia inclinat, ad virtutes ſegnem reddit; hoc tandem manifeſtiſſimum eſſe arbitror, quam quis ad iſta Mentis impedimenta a Medicis opem requiſiverit, non modo non vanam aut inutilem, verum etiam inprimis fore neceſſariam. Quodſi vero aliquem in hac cauſa autoritati quoque locum eſſe cenſetis, A. O. O. H.! unus inſtar omnium erit Galenus, ſummus pariter Philoſophus atque Medicus, qui cum de iſta materie diſſerit,

confidentiſſime demum ita pronunciare non dubitat : * *Illi ergo , qui admittere gravantur , alimentis effici poſſe aliquos temperantiores , aliquos magis diſſolutos , aliquos incontinentiores , aliquos modeſtiores , alios audaces , quoſdam meticuloſos , manſuetos & comes , contentionum ac rixarum amantes , nunc ſaltem reſipiſcant , atque ad me veniant , ut , quae ipſos comedere , quaeque potare conveniat , diſcant ! Ad moralem enim Philoſophiam ſic maxime juvabuntur , & praeterea ſecundum rationales Animi facultates ad capeſſendam virtutem proficient , perſpicaciores , memoria tenaciores , diſcendi avidiores itemque prudentiores redditi. Praeter cibos enim & potus ,*

* Cap. IX. Libri , *quod Animi mores Corporis Temperamenta ſequantur.*

tus, etiam ventos, & Aëris temperaturas, inſuperque regiones, quales deligere, quales vitare ex uſu ſit, ipſos docebo.

Utinam tamen iſta Medicinae pars, ex qua tantum utilitatis Humano generi, tantum ornamenti ac gloriae Medicis ſperare liceat, non tam imperfecta foret; ut etiam propemodum neglecta dici debeat! Quodſi enim, quae de differentiis Temperamentorum vulgo hodie traduntur, conſideras; ſunt ea modo generaliſſima, quae parum juvent, & pauciſſima, quae infinitam illorum varietatem complecti minus, quam nux Iliada, poſſint. De diverſis autem Corporis hujuſque partium conditionibus, quae in unaquaque Temperatura inſunt, quaeque eam con-

ſtituunt & diſtinguunt, etſi diu multumque diſputatum eſt, vix tamen, quae habemus, ſatis certa ac limitata ſunt, adeoque nec magnopere ad uſum accommodata. Poſtremo, cum legitima Temperamentorum curatio praecipue operam Medicorum exercere debuerat, quae ad hanc rem pertinent, majoribus etiam defectibus laborare dolemus. Verum ne moleſtus ſim Vobis, leviter iſthaec tetigiſſe ſatis eſt. Norunt rerum periti, quam multa in Medicinali Temperamentorum doctrina deſiderentur, quae ſi diligenti obſervatione accuratius perveſtigata atque expoſita forent, Medico cum in univerſa Artis ſuae exercitatione, tum maxime in iſta ejus parte, de qua dico, abſque dubio plurimum prodeſſe poſſent.

Nonne

Nonne tritum ac pervulgatum eſt, Homines, ut paullatim per varias aetates eunt, non Corpore duntaxat, ſed Animo quoque maximopere mutari? Intelligendi, ratiocinandi, judicandi facultate, memoria, inclinationibus voluntatis, moribus, inſtinctibus, ſenex a juvene, infans a Viro, quantum diſcrepat! Quam Sexus a Sexu eo etiam nomine diſtat! Nationes deinde ac Gentes diverſas inter ſe comparate! Invenietis hic pariter Animi facultatum affectuumque differentiam incredibilem. Sunt ſui Britanno impreſſi characteres ſingulares, ſui Hiſpano, alii Italo, alii Gallo, ceteris alii: neque vel virtutes vel vitia eadem apud omnes dominantur. * *Inter Scythas Vir unus Philoſo-*

*. *Galen. libro mox citato in fine.*

loſophus extitit ; Athenis vero multi : rurſuſque Abderitanorum complures ſunt deſipientes ; Athenienſium vero pauci. Iſtius autem diſcrepantiae cauſam coeli ſolique diverſitati ex parte tribuendam eſſe, Platoni viſum eſt ; quum *Deam* * ait *in condendis Athenis eam elegiſſe regionem, quae ob aëris temperiem prudentiſſima ingenia procrearet : bellicoſam enim & Sapientem Deam regionem talem cenſuiſſe eligendam, quae ſui ſimiles editura homines eſſet.* Quid Homo etiam Homini intereſt, ut molliter aut durius educatus, alio atque alio vitae genere, a puero praeſertim, uſus eſt! Quantum a ſe ipſo nonnunquam Hominis Animus, etiam cum ſui compos eſt, in morbis Corporis mutatur! Dubites propemodum, an idem

* *Plato in Timaeo.*

idem ſit: quod vel a vulgo quoque, nec ſemper absque ratione, mali habetur ominis; uti contra boni, cum aeger ad ingenium redit. Quam denique, qui ex morbis convaleſcunt, priuſquam vires reſumſerint, aliquando Animi ſui affectus, mores, ſtudia, longe alia experiuntur, quam quibus in plena ſanitate adſueverant; ut apud ſeſe ignari & veluti hoſpites ſint! Novi, quibus ex hac cauſa tam incommoda fuit iracundia, ut, cum ſibimet ipſis faſtidio eſſent, ratione tamen reprimere exaeſtuantem perpetuo bilem non poſſent, & reſtituta tandem cum viribus Animi moderatione plus etiam de hac, quam de ſuperato Corporis morbo, ſibi gratularentur.

At quorſum iſthaec omnia? Eo nimirum,

mirum, A. O. O. H. ut intelligatis, multiplicem illam Animorum diſſimilitudinem magna parte Temperamentorum diverſitati deberi, adeoque tum demum futurum eſſe, ut a Medicis accuratius cognoſci, explicari clarius, felicius curari poſſit, cum naturam Temperamentorum plenius perſpectam habuerint.

Venio nunc ad illa Animi vitia, quae proprie morbis accenſeri ſolent, quibuſque ſi homo adfligitur, aegrotare eum dicimus. Quanquam enim, quas ſupra memoravi, affectiones Animi ſuo quodam jure ad aegritudines etiam referri debent: quia tamen mortalium nemini tam beato eſſe contigit, ut non iſtarum aliqua laboret; mollius ea propter nomen paſſim accepere; ne omnes

male

male ſani diceremur. Et profecto ubi cuncti ſunt Polyphemi, quis unoculum arguat?

Multi quidem horumce Animi morborum tam aperte ex labefactato Corporis ſtatu oriuntur; ut apud omnes in confeſſo ſit Medicorum eſſe eos ſanare. Maniam volo, Melancholiam, Phrenitidem, Deſipientias febriles, Furores Uterinos, Rabiem ex morſu animalium rabidorum natam, Catalepſin, ceteros. De his itaque quando nulla eſt aut controverſia, aut dubitatio, plura non dicam; ne longitudinem temere affectare videar.

Miror autem ſaepiſſime, non eſſe quemquam, qui non ultro agnoſcat, omnes id genus morbos vel maxime ad forum Medicum pertinere; cum eos ma-

nifeſta aliqua in Corpore labes praeceſſit vel comitatur, quam quiſque intelligat, perturbationem Animo intuliſſe; quoniam aut haec mox illam inſecuta eſt; aut Corpus una vehementer & gravius etiam, quam Mens, afficitur; aut quia in omnes Mentis facultates ſubito malum ſeſe diffudit; aut etiam quod obſervatio multiplex docuit, ab iſtiuſmodi Corporis affectionibus plerumque Mentem conturbari. At vero ubi abſunt iſtae conditiones, etſi iidem morbi ſunt, rarius de conſilio Medico cogitari, & quandoque tum demum, cum inutilibus multis, ne dicam & noxiis, perperam adhibitis, radices tam profundas egere; ut erui amplius nequeant. Perinde quaſi non horum etiam cauſae corporeae

 eſſe

eſſe poſſint, ſed minus evidentes, vel non admodum quotidianae, vel ejusmodi, quae non alio effectu, quam Mentis illa aegritudine cognoſcendam inducant Corpori mutationem, vel quae paullatim etiam, & lento tantum gradu, adeoque clanculum, in Corpus ſubrepant.

Narrat Olaus Borrichius *, Juvenem ingenii pinguis ac obtuſi, qui, licet cum fratre ſuo, ex diſciplina pulchre provecto, eodem uſus praeceptore, nihil tamen admodum ediſcere potuerit, febre maligna prehenſum, poſt multas delirationes, tertio morbi die, cum eloquentia, tum eruditione inuſitata, de vanitate mundanorum, de contemnenda morte, de non formidanda Cor-

 poris

* *Th. Bartholini Act. Med. Hafnienſ. vol.* V. *p.* 162.

poris diſſolutione, ſaniſſimo ſimilem disſeruiſſe, idque ſine ullo adeo inſaniae veſtigio, ut eruditus aliquis Senecae nepos non potuiſſet melius, pauloque poſt ad deliria reverſum fatis conceſſiſſe. Erunt fortaſſe, qui altiori cuidam cauſae hanc Animi metamorphoſin tribuendam eſſe cenſeant: quibus equidem refragari nolim; modo mihi viciſſim largiantur, illata prius Corpori mutatione mutatum Animum fuiſſe, febrimque haud minus ſapientiae, quam deſipientiae, anſam praebuiſſe.

Vidi ego ante plures annos mulierem, quae cum ob diſſolutiſſimam mariti ſui vitam diu multumque contriſtata tandem quarundam anicularum ſuaſu & ſolatium, & praeſertim audaciam ad acriter objurgandum ſuum hominem, in

in Vini aduſti potione quaereret, utrumque quidem conſecuta eſt; aſt illud etiam, ut quotieſcunque Baccho ferveret, toties miſerrimum in modum de aeterna Animae ſuae ſalute deſperaret. Memini, quam numeroſa argumenta, quam iteratae adhortationes, quam cumulatae conſolationes in caſſum ceciderint; priuſquam in femina, quae ob honeſtos ceterum mores vix ac ne vix quidem in temulentiae ſuſpicionem venire poterat, euntis redeuntiſque afflictionis cauſa atque remedium detegeretur.

Obſervatione certa in vicina quadam urbe compertum eſt, matronam ex graviditate in invincibilem adeo ad furandum inclinationem incidiſſe; ut, quamvis nullius rei penuria laboraret,

continere ſe non poſſet, quin obvias quaſque aliorum res, & vel eſcale argentum amicorum ſuorum, a quibus epulis excipiebatur, clam ſubduceret, impetu tamen iſto puerperam deſerente, at nova qualibet conceptione denuo invadente, imo vel aliquot ejus liberorum infeliciſſima haereditate etiam ingenerato.

Quid memorem * Gravidas inordinati appetitus incitamento eo inhumanitatis adactas; ut non modo homines, ſed proprios etiam maritos interficere, eorumque carnibus veſci non abhorruerint? Tametſi enim rara prorſus atque inſolita eſt iſta affectio, neminem tamen fore confido, qui non praegnantis uteri, adeoque Corporis, efficaciae

* *J. Schenkii Obſerv. Medic. libr.* IV. *pag.* 566.

ciae tribuendam eſſe cenſeat ; quando graviditatem inſecuta eſt , & multa paſſim atque mirabilia Picae ex hac cauſa natae exempla proſtant. Alia nihilominus longeque gravior Judicum fuit ſententia in ſimili caſu Eliſabetae Mediolanenſis , quam , cum hujuſmodi , uti videtur , morbo obnoxia pueros blanditiis ad ſe allectos , inque domum ſuam deductos mactaſſet , carnemque eorum ſale conditam indies comediſſet , ſupplicio rotae atque ignis peremptam eſſe legimus. † An , quia gravidus forte huic mulieri non erat uterus , Animi ea potius , quam Corporis , culpa haberi debuit ? Quaſi vero depravatam ex mollitie appetentiam non etiam aliae excitare cauſae poſſint, nec infantes

† *Hiſtor. Univerſ. di M. Gaſp. Bugati lib.* VI. *p.* 754.

tes quoque, & virgines, & vetulae, imo vel viri, eam quandoque patiantur. Nec fato uſa eſt meliore Puella Scotica, latronis anthropophagi filia; quum annis duodecim haud major, in paterno ſcelere deprehenſa, viva ſubire ſepulturam acerbiſſima damnatione cogeretur; etſi vix dum annum nata parentes ſuos flammis exuſtos amiſerat, atque ab eo tempore inter alios fuerat educata: ut vero quam ſimillimum ſit, immanem parentum libidinem haereditaria tantum labe infauſtae ſoboli congenitam fuiſſe †.

Praetereo lubens complura alia cum vitia, tum virtutes, quae, veluti in ſemine radicata, vi hujus a Majoribus in

† *Ex Hect. Boethii Hiſtor. Scotor. citat Marc. Donatus Hiſt. Medic. Mirab. Lib.* IV. *C.* I.

in poſteritatem longa ſucceſſione non raro propagantur & quodammodo gentilitia fiunt. Mitto etiam, quae foetui uterino ex commercio, quod cum matre habet, inoleſcunt. Nec memorabo, quoties male moratae nutricis lacte infantis bene nati Animus corrumpatur atque in turpiſſima flagitia, a ſua ſtirpe prorſus aliena, deflectatur. Si cui Medicorum obſervata pervolvere volupe eſt, innumera is ad hoc genus pertinentia inveniet: & nemo fere tam rerum imperitus eſt, cui ſua non memoria exemplum aliquod ſuggerat; cum in colloquiis etiam familiaribus ſermones fortuito in iſtam materiem incidere contingit.

Quandoquidem vero, quae in medium protuli, omnia atque ſingula ita

ſunt comparata, ut abſurdum foret negare, ex Corpore ea in Animum dimanare; etiamſi, quanam id ratione fiat, explicatu difficillimum ſit: non igitur dubitare amplius quiſquam poteſt, cauſas omnino dari, quae ſtupendas Animo inducere mutationes valeant; quanquam ſolummodo in Corpus agendi facultatem habere credibile eſt, nec eam quoque admodum magnam, aliquando ne tantam quidem, ut vel leviter illud labefactent, aut variatione ſenſibus manifeſta afficiant. Et cui tandem id mirum videatur, quando partium Corporis, quae ad Mentis operationes faciunt, tanta eſt ſubtilitas, quae omnem ingenii induſtriaeque humanae vim eludat? Quapropter etiam haud raro evenit, ut in cadave-

ribus

ribus eorum hominum, quibus, dum viverent, hoc actionum genus maximopere perturbatum fuerat, nec quidquam tamen admodum corruptum, aut quod notabiliter a naturali ſtatu receſſerit, vel accuratiſſima ſcrutatione invenire liceat.

Praeterea illud quoque nemini obſcurum eſſe exiſtimo, rem aliquam, quae mere corporea ſit, quamque mil-leni homines impune ferant, nihilominus in uno quodam, cui nec tam ſingulariter fabrefactum eſſe Corpus animadvertere poſſis, graviſſimos atque intelligentiam humanam ſuperantes in Animi facultatibus effectus aliquando parere.

Quotieſcunque igitur Mens etiam ita aegrotat, ut corporea cauſa, quam

arguas, abeſſe videatur; non ideo ſtatim reputandum eſt, malum extra Artis Medicae poteſtatem eſſe, atque, cum a cauſis non corporeis illatum ſit, ſimilia etiam remedia duntaxat requirere. Longe profecto difficilius eſt, quam plerique opinantur, ex vero diſcernere, utrumne ſua, an Corporis, culpa Mens laboret. Et quicunque attentius, quae ſupra a me propoſita ſunt, & exempla, & argumenta, ſecum perpendit, niſi me omnia fallant, fateri omnino cogitur, tum etiam, quando nulla plane Corporis affectio apparet, frequentiſſime tamen aliquam latenter ſubeſſe. Quouſque autem in ancipiti res eſt, nec certo conſtat, ex utra hominis parte morbus originem ducat; quis non videt, conſultiſſimum fore,

pri-

primam atque praecipuam in Corpore mutando operam ponere? Quum hoc neglecto, omnique cura ad ſolam Mentem converſa, periclitemur, ne, ſi ad Corpus forte labes tamen pertineat, quam initio tollere haud difficile fuiſſet, ea tempore invaleſcens, atque inveterata tandem, adhibitam ſerius medicinam prorſus reſpuat. Neque objici poteſt, aequale futurum periculum, ſi contra Mens forſan in vitio fuerit: tantum enim abeſt, ut Animi motus, qui non a Corpore jugiter ſufflantur & fomitem trahunt, mora increſcant, & ſua vi acrius incitentur, profundiuſve radicentur; ut etiam ſenſim langueſcere & ſponte demum extingui obſervemus.

Poſtremo, ſi quae aliquando naſcuntur Animi aegrotationes tam purae, tam-

que a Corpore ſemotae ; ut iſtud nullam plane earum partem efficere dicendum videatur : audeo tamen aſſerere, ne in hoc quidem genere nullam conſilii Medici fore utilitatem. Quemadmodum enim Corporis affectiones facile cum Animo communicantur ; ita iſto viciſſim male conſtituto illibata ſanitas Corporis partibus diu conſtare non ſolet. Inde autem, qui primum ſimplices ſolius Mentis fuerant morbi, neque extra hanc aliquid cauſae, aut fomitis, habuerant, cum paulatim in Corpus tranſeunt, hujus actiones depravando materiem ſic ſibimet conflant accumulantque, qua, veluti pabulo quodam, ſeſe non tantum diutius ſuſtentare ac fovere, ſed etiam magis magiſque exacerbare poſſint. Quae res cum

in

in Hypochondriacis & Melancholicis tam frequenter eveniat, notiſſimis illis loquendi formulis, quibus eorum alii *cum materie*, alii *ſine hac*, laborare perhibentur, inter Medicos originem dedit.

Itaque perſpicuum eſſe arbitror, iſtiuſmodi quoque aegritudines, aliqua ſaltem ſui parte, neque uno duntaxat nomine, ad forum Medicum pertinere. Etenim recenti etiamnum malo tuendum Corpus eſt; ne Mentis afflictae commercio ac efficacitate una in morbum pertrahatur, noviſque dein acceſſibus illius perturbationem jugiter augeat. Inveterato autem, niſi congeſta in Corpore, atque indies ſuccreſcens, materies expugnetur, aliam quamcunque medelam in caſſum adhiberi evidens eſt;

eſt ; quando permanente Corporis labe, quae Mentem iterum iterumque afficiat, hujus ſanatio exſpectari nequit.

Imo ne duae quidem illae, quas modo nominabam, partes univerſum Medici in iſtis morbis officium, aut omne, cui praeſtando par eſt, auxilium exhauriunt. Quodſi enim obſervatio docet, ut ſupra memoravi, Mentem pro varia Corporis, quocum juncta eſt, affectione diverſas habere perceptiones, inque ſuis turbari ab illo poſſe operationibus, atque alias, ne, quae velit, cogitet impediri, alias etiam veluti cogi ad ea, quae Corpus jubeat, cogitandum: Medicus profecto, iſta mutuae conjunctionis vi legitime utens, ſuis in Corpus remediis ita agere

gere poterit, ut Animi relevetur aegrotatio ; etiamſi nullam ejus cauſarum effectuumve, qui in Corpore inſunt aut metuuntur, rationem habeat.

Praeſto ipſi inter artis ſuae inſtrumenta ſunt, quae Animum motu violentiore agitatum componant ; quae pertinacius rei cujuſdam cogitationi inhaerentem avellant ; quae, deletis ad tempus ideis, atque oblivione inducta, ad feriandum conſtringant. An Vobis id dubium videtur ? Neſcitis itaque, dato Narcotico, quod profundo Corpus ſomno conſopiat, iſthaec omnia effici.

Sunt in manu Medici auxilia, quae Mentem, cum a Corpore ſeſe abſtraxit, revocare ; cum cogitare deſiit, aut ſaltem cogitationum amiſit conſcientiam, expergefacere ſibique reddere ; quae ni-

mis attentam atque in ſe reflexam interpellare, imagines juſto diutius praeſentes excutere, aliiſque in earum locum ſubſtitutis perceptionibus ipſam occupare poſſint. Stimulorum, qui exagitant humores, nervos incitant, dolores inferunt, iſta virtus eſt. At quanto eorum numero, quamque multiplici genere Medicina abundat!

Ex plurimis unum modo, eumque potentiſſimum, hoc loco commemorabo. Inveteratiſſima Animi vitia, amentias inſanabiles, ſumma quandoque eradicat anxietas; vel quia horrendo triſtiſſimi ſenſus ſupplicio caſtigata atque perterrita Mens reſipiſcit; vel quod graviſſima luctatione tota undique commota, & in penetralibus ſuis quaſſata, intime mutetur novo-

que

que ſic ingenio induatur; ſeu alia demum quacunque cauſa id eveniat. Compertum eſt, homines prae moeroris amorisve vehementia mente captos; quum fortuito in aquam lapſi, atque aliquamdiu pro mortuis habiti, diligenti tamen curatione ad vitam rediiſſent; una cum hac plenam quoque Mentis integritatem recuperaſſe. * Apparuit autem, non in aqua poſitam fuiſſe ſanationis inſperatae cauſam, verum in angore immani, quem ex ſuffocatione imminens vitae corporeae deletio Menti intuliſſet. Quae obſervatio Medicos excitavit, ut in curandis Animi morbis iſtam etiam viam, quam caſus monſtraverat, haud intentatam relinquerent.

* *Fr. Mercur. Helmontii Obſervat. circa hominem ejuſque morbos. pag.* 33.

Itaque inventa eſt, & in Medicinam introducta, ſubmerſio Therapeutica, terribile quidem remedium, at quo vix aliud datur majoris efficaciae, ubi vi mutati Corporis inſanae Menti ſuccurrendum eſt: quemadmodum proſperis in Anglia conſtitiſſe ſucceſſibus idem teſtis eſt Helmontius.

Nunc videor mihi, A. O. O. H. praecipua Vobis expoſuiſſe illius Regiminis capita, qnod huic elegeram orationi argumentum. Plura ſuperaddere poſſem, quae ex dictis conſequuntur. Verum patientia Veſtra, qua nimio plus abuſum me eſſe ſentio ac deprecor, iſthaec vetat attingere: jubet prudentia, Veſtris potius ipſorum ingeniis eruenda committere.

Antequam tamen dicendi finem faciam;

ciam; Vos mihi verbo compellandi eſtis, O! quotquot in arte ſalutari mecum deſudatis, MEDICI! Ad nos iſta Mentis Humanae cura, de qua diſſerui, pertinet: noſtri nobiliſſima pars officii eſt, quam quo noſtrum quiſque diligentius excoluerit, eo pleniore ſenſu, ex Hippocratis effato, Medici Philoſophi nomine dignus, idemque Ἰσόθεος habendus fuerit. Quodſi enim iſta tantum omnibus numeris abſoluta eſt Corporis ſanitas, quae ſemet cum Animo communicet, quaeque huic nihil adferat impedimenti, quo minus cum ad ſapientiam, tum ad virtutem, expeditiſſimus ſit; dicendum omnino eſt, eam demum quam maxime optabilem eſſe Corporis Medicinam, quae una & Animum adjuvet; neque

artem noſtram prius perfectam conſummatamque fore, quam homines non modo robuſtiſſimos, verum etiam ingenio & moribus optimos, efficere valeat. Quandoquidem vero dolentes confiteri cogimur, iſtam Medendi ſcientiae partem longe graviſſimis laborare defectibus, dumque in ceteras fere omnes tanto hodie fervore incumbitur, ſolam tamen adhuc incultam adeo deſertamque jacere, ut propemodum tota deſideretur: Agite, O Boni! collatiſque in commune obſervationibus, experimentis, tentaminibus, & ſi quod aliud eſt utilium conatuum genus, Medicinalem hanc Philoſophiam colite, exornate, perficite! Jubet argumenti dignitas, ſuadet artis incrementum, exigit denique humani generis amor, ut

opus

opus iſtud aggrediamini, neque relinquatis, priuſquam aut ſingulares diaetae, aut univerſales medendi methodi, aut remedia propria, ſint inventa, quorum efficacia unamquamque Mentis facultatem relevare, roborare, acuere, cujuſlibet vitia corrigere, propenſiones inprimis, inſtinctus, impetus quoſcunque, comprimere, incitare, moderari, ut fert neceſſitas, poſſimus. An molitionis magnitudo terrorem incutit? At in aliis rebus tantum abeſt, ut animum haec dejiciat, ut contra vel magis etiam accendat. Neque profecto inſuperabilem quis auſit dicere, qui pauca illa, quae obſervando de iſta materie innotuerunt, accuratius perpendat. Sola Febris quantum in Animo mutando valeat, quaeſo, contemplemini! Quum

vero

vero praecipua ejus poteſtas in circuitus humorum mutatione poſita ſit; nonne perquam credibile eſt, diaeta atque remediis, quae circulationem deſinito gradu aut incitent, aut reprimant, aut aliter dirigant, haud parum effici poſſe? Quantum deinde major minorve ſanguinis modus! Miſſione ſanguinis vacillaſſe memoriam, neque, niſi jactura reparata, integram rediiſſe adnotatum eſt. * Iracundiam, ferociam, libidinem, plenitudine exſtimulari, detracto ſanguine deferveſcere, dudum conſtitit. Quocirca non minus ſalutare, quam inuſitatum, fuit Medici illius apud Naudeum † conſilium, qui Uxorem ſuam, quum impurae Veneri fer-

* *Th. Barthol. Act. Med. Hafnienſ. Vol.* V. *p.* 169.
† *Conſiderations Politiques. pag.* 93.

fervidius inhiaret, repetitis creberrime venae ſectionibus, atque id genus aliis remediis, ſimulatione terroris incuſſi adhibitis, eo uſque debilitaſſe dicitur; ut fractam viribus & refrigeratam haud difficulter dein ab illicita conſuetudine abſtrahere potuerit. Etiamſi autem iſtiuſmodi univerſalia non contemnendam in Mentis actiones vim habere, ſic abunde pateat; in pharmacis tamen ſingularibus longe etiam majorem ineſſe, obſervationes docent. Ne vetuſtiſſimum illud, nec ſatis hodie cognitum Helenae Νηπένθες memorem; ſtupendam modo Vini, nimio plus pervulgati, conſiderate efficaciam! quae tanta profecto eſt, ut, qui illo recte uti ſciat, in Animos hominum pro lubitu dominari poſſe videatur. Mitto Opium, cu-

jus geminam Vino virtutem tanto magis miramur, quia in minimo pondere maxima eſt. Taceo aliud haud abſimile, cui Ganſcho nomen, plantae Malabaricae ſemen, cujus fumo ore ac naribus hauſto amoena concitari deliria, militibus inſpirari magnanimitatem, ſacerdotes in enthuſiaſmos abripi perhibetur. Neque tetrum illud Unguentum deſcribam, quo cum Sagae, quas vocant, ſua corpora perfricant, profundo oppreſſae ſopore, in illud idem conſtanter phantaſma, tanquam ſi longo per aëra itinere in remotiora loca tranſvectae ſui ſimilium coetui immiſceantur ac tripudia agant, incidunt, imagine iſta tam firmiter impreſſa; ut expergefactae dein nulla ſibi ratione perſuaderi ſinant, inane ſomnium fuiſſe. Praetereo & complura

plura alia, quae ſi pro dignitate enarrare vellem, alterius horae aqua mihi opus eſſet. Pauca, quae in medium attuli, ſatis, opinor, oſtendunt, nec inutilem fore, nec injucundam operam, quam perſpicaciores in re tanti momenti collocaverint.

Unum hoc ſupereſt, ut ſupremum, quo me ſolemniter abdico, quemque Tu, ſuaviſſime Hemsterhusi! capeſſis, Academiae Magiſtratum Tibi nobiſque omnibus quam feliciſſimum optem.

D I X I.

plura alia, quae ſi pro dignitate enarrare vellem, alterius horae aqua mihi opus eſſet. Pauca, quae in medium attuli, ſatis, opinor, oſtendunt, nec inutilem fore, nec injucundam operam, quam perſpicaciores in re tanti momenti collocaverint.

Unum hoc ſupereſt, ut ſupremum, quo me ſolenniter abdico, quemque Tu, ſuaviſſime HEMSTERHUSI! capeſſis, Academiae Magiſtratum Tibi nobiſque omnibus quam feliciſſimum optem.

D I X I.

42600 (2)

HIERONYMI DAVIDIS GAUBII
SERMO ACADEMICUS ALTER
DE
REGIMINE MENTIS
QUOD MEDICORUM EST
HABITUS

Octavo Februarii cIɔ Iɔ cclxiii.

Cum FASCES ACADEMICOS iterum poneret.

Lugduni Batavorum,
Apud SAMUELEM et JOANNEM LUCHTMANS,
Academiae Typographos. 1763.

H. D. GAUBII

DE

REGIMINE MENTIS QUOD MEDICORUM EST

SERMO ACADEMICUS ALTER.

CELSISSIME AC SERENISSIME

PRINCEPS ARAUSIACE,

HAEREDITATE GUBERNATOR BELGII FOEDERATI EXOPTATISSIME.

TUQUE CAELO MISSE CARISSIMI BELGARUM TELEMACHI MENTOR

DUX GUELPHORUM

SERENISSIME.

PERILLUSTRES AC GENEROSI ACADEMIAE BATAVAE CURATORES.

AMPLISSIMI, NOBILISSIMI URBIS LEIDENSIS PRAETOR, CONSULES, JUDICES.

QUIQUE IIS A CONSILIIS ET AB ACTIS ESTIS, VIRI CONSULTISSIMI.

OMNIUM DISCIPLINARUM PROFESSORES CLARISSIMI, COLLEGAE CONJUNCTISSIMI.

QUI TRIBUNALI ACADEMICO AB ACTIS ES, VIR SPECTATISSIME.

VER-

VERBI DIVINI INTERPRETES CASTISSIMI, PLURIMUM VENERANDI.

MATHESEOS PRAELECTOR ACUTISSIME.

QUARUMVIS ARTIUM AC SCIENTIARUM DOCTORES ERUDITISSIMI.

CIVES, HOSPITES, NATALIUM SPLENDORE, MUNERUM AMPLITUDINE, VIRTUTUM PRAESTANTIA ILLUSTRES, OMNIS ORDINIS AC LOCI AUDITORES HONORATISSIMI.

TU DENIQUE LECTISSIMA JUVENTUTIS STUDIOSAE CORONA, PATRIAE SPES, CURA ET AMOR NOSTER!

Credo ego Vos, Auditores, miraturos eſſe, cum dixero, propoſuiſſe me natali hoc Academiae noſtrae die, cujus ſolemnitas ſermonem pro concione a me poſtulat, de eodem argumento, quod ante hos ſedecim annos Rectoris munere primum defunctus ex hoc ſuggeſtu tractavi, iterum verba ad Vos facere.

Quid? Auſimne cramben bis coctam apponere? Proh vecordiam immanem! quae utrum cadere in me poſſit, Vos ipſos facio judices impavidus. An igitur materiae ubertas, oratione etiam ad faſtidium uſque protracta nondum exhauſta, mantiſſam requirit? Intelligenti abunde dictum eſſe, utinam ne Vos minus, quam ego, ſentiatis! Utrumne potius palinodiam canere animus eſt & curis ſecundis retractare, quae forſan erronea, aut male digeſta, imprudenti olim exciderant? Doleo equidem vehementer, Mimum, an Momum? Gallulum non ita multo poſtquam in gradibus cathedrae hujus conſidens me dicentem audiverat, putidum * automatis ſui humani ſcilicet! partum edidiſſe, eoque factum eſſe, ut nonnullis videretur, me ſin igniculos ad enitendum, at materiem certe

* *l'Homme Machine.*

certe ſubdidiſſe homini ad monſtrum illud expoliendum. Mitto inquirere, veriusne an ſuſpicioſius id putatum fuerit. Dabo verius. Quis tamen id mihi vitio vertet, quod laſcivientis ingenii petulantia, quae ego caſte in medium protuli, abſurdiſſimo non ratiocinii, ſed cavillationis genere conſpurcaverit? Quaſi fas eſſet alimentum inſalubritatis arguere, quia ſtomachi intemperie in bilem corrumpitur. Dudum profecto conſtitit, nihil tam verax, tam rectae rationi conſentaneum, tam ſanctum denique proferri poſſe, quo peſſima minutorum Philoſophorum ſecta ad exornanda ſuarum opinionum commenta abuti non audeat. Verum ne ſupervacanea excuſatione culpam contrahere potius, quam abſtergere videar, id unum addam, me de argumento Medicinali Medicis meis, Medicorum ritu, loquutum ex enarratis bona fide cum meis,

tum aliorum, obſervationibus caute diſputando, naturae judicia elicuiſſe, propoſuiſſe; quae cum illo certi gradu collocata ſint, ultra quem intelligentia humana in cognoſcendis naturae operibus progredi nequeat, nihil me admodum invenire, quamobrem de ſententia decedam, rigidive virgulam cenſoris reformidem.

Nunc itaque, ne diutius praefatione mea ſuſpenſa exſpectatio Veſtra teneatur, dubium vobis eximam, Auditores, faciamque ut intelligatis, quam hodie decrevi tractare, materiem; tametſi eadem ſuperiori videatur; re tamen ipſa non modo longe diverſam eſſe, ſed etiam talem, quae neque hoc conventu, quem venerari debeo, nec Veſtro ſilentio, cujus mihi favorem expeto, nec denique perſona, quam dies iſte mihi impoſuit, indigna cenſeri poſſit. Dicam nimirum de Regimine Mentis, quod Me-

DICORUM EST: ſed ita dicam, ut, cum duobus illud capitibus olim oſtenderim contineri, quorum de altero tum diſſerui, alterum, quod eo tempore praetermitti a me debuit, ſermone perſequi cum maxime mihi conſtitutum ſit. Animadvertitis, Auditores, me, qui loquutus antea fuerim de curatione corporis, qua mens vigeſcat, praeſidia valitudinis, quae corpori ex mente veniunt, hac hora ire enarratum.

Cujus equidem argumenti praeſtantiae commendatione ſi Veſtram ego, ut fieri aſſolet, benivolentiam mihi allicere ſuſtineam, vereor profecto, ne vel de Veſtris judiciis parum decenter videar opinari, vel quo plus augeam, eo Vos magis ad oratoris diffidendum tenuitati adducam. Sola igitur fretus urbanitate Veſtra, qua me, quotiescunque ex hoc loco verba facere debui, eſtis proſecuti, ut hac etiam hora linguis auri-

busque faveatis, oro atque obteſtor. Quod cum a Vobis impetravero; quanquam materiae dignitati exile dicendi genus forſan detraxerit; eum nihilominus audientiae Veſtrae fructum conſequemini, ut ampliſſimus Vobis rerum pulcerrimarum aperiatur campus, in quo jucunde non minus, quam utiliter, propria meditatione poſſitis exſpatiari.

Ut igitur ordine procedat oratio mea, primum, quas corporis ſui oeconomiae cum noxias, tum ſalutares, inferre mutationes animum poſſe obſervatio doceat, in medium proferam, nihil admodum ſollicitus de ratione earum reddenda, aut, quo fiant, genere actionis explicando; cum haec etiam ultra, quam a Medico requiri debeat, ante tractaverim, neque fateri erubeſcam, hodie vel magis, atque illo tempore, a me ignorati. Quam obſervatorum ſeriem ſi expoſuero, non difficile deinceps fuerit, quae

ani-

animus promere poſſit, ſecundae adverſaeque valitudinis praeſidia elicere.

In animo, etſi natura ſimplex videatur ac individuus, duo ineſſe agendi principia, eademque multum inter ſe diverſa, ſi per Vosmet ipſos, Auditores, ſenſu quodam interiore nondum didiciſtis, nec mihi quoque olim aſſeveranti eſtis adſtipulati, credetis tamen, ſpero, ſapientiſſimis inter antiquos Philoſophis, Pythagorae ac Platoni, qui, Cicerone teſte *, animum in duas partes diviſerunt, alteram rationis participem, alteram expertem: in participe rationis poſuere tranquillitatem, id eſt, placidam quietamque conſtantiam; in illa altera motus turbidos tum irae, tum cupiditatis, contrarios inimicosque rationi. Ita eſt profecto. Attendenti ad ea, quae in ſe ipſo quisque ex-

* *Tuſcul. Quaeſt. libro* IV. *c.* 5.

experitur, illud quidem oportet reddi manifeſtiſſimum, in animi actionibus alias ineſſe moderationem, ordinem, conſtantiam, aequabilem tenorem, cohaerentiam, perſpicuitatem; alias contra inconditum quiddam, vagum, deſultorium, caeco ruens impetu, abruptum, turbulentum. Quae cum tantopere diſparata ſint, ut etiam oppoſitis quaſi frontibus inter ſe pugnent, qui credat ab eodem agendi principio repetenda eſſe, eum profecto contrariis etiam effectibus unam eamdemque tribuere cauſam oporteat. Et hoc ipſum ſi cuiquam non videatur abſonum aſſerere, at illud tamen fatendum erit, in utroque genere modum agendi multo eſſe diverſiſſimum, & mentem, cui ratio praelucet, a ſemet ipſa perturbata, quam quae maxime, differre. Verum de iſta re cum antea prolixe a me diſputatum ſit, ea ſolum de cauſa hoc loco aliquid memorandum

dum duxi, ut, quem mihi ordinem in argumenti mei tractatione deſignaverim, animadvertatis.

Tametſi enim recte exiſtimatur, animum, qui compos ſui ac tranquillus ratione duce utatur, tanto & corpus ſuum, & in hoc ſemet ipſum amore complecti, ut illius incolumitatem, qua ſine aegritudinis ſenſu carere non poſſit, omni ſtudio & contentione tueri debeat, nec admittere quidquam aut committere, quod valitudinem perturbet; multo tamen aliter evenire tam cottidianum atque apertum eſt, ut demonſtratione vix indigeat.

Neque mehercules ea eſt rationis humanae felicitas, ut animum certa ubique veritatis luce colluſtret, rectave ſemper incedere via faciat, nec aberrare ſinat. Cum enim in plerisque rebus dijudicandis difficile eſt humanitati errorem cavere, tum vero ma-

ximè in illis, quae ſalubres aut inſalubres habentur; ut quarum multitudo operoſam, at natura etiam valde ambiguam reddat aeſtimationem. Itaque nec mirum eſt, in tanta ingenii humani imbecillitate multimodis quotidie, tranquilla etiam mente, in detrimentum corporis peccari, rarosque eſſe, qui non aliquando impingant.

Dies me deficiat, ſi, quae patrantur, innumerabiles errorum ſpecies recenſere ſuisque ſingulas exemplis comprobare velim. Ne memorem, quoties ignoratione miſerabili offendatur, quis eſt aut quotusquisque, quem vel novitatis ſtudium, vel mores ſeculi & imitatrix aliorum imprudentia, vel nimia virium propriarum fiducia, fallaxve conſuetudinis praeſidium & ob tarditatem poenae ſperata delictorum impunitas, aut inexcuſabilis negligentia non quandoque transverſum agat, ut nec ſervandae, qua fruitur,

ſani-

ſanitati, nec, cum caret, recuperandae, ea, quam res exigit, animi cura proſpiciat? Mille modis luditur in re ultra, quam dici poſſit, aeſtimabili: & cum cujuscunque ſortis hominibus commune illud vitium ſit, doleas profecto, inſtinctum in animantibus brutis rarius, quam noſtro in genere rationem inſanire.

Illic ſapientiae magiſtrum conſpicio, qui ſolidos dies in ſitu muſei tranſigens, neglecta corporis exercitatione, devorandis libris tam totus inhiat, ut ne vel horulam aeſtivi ſolis concedere ambulationi velit, qua pulmo ſqualens liberioris aurae uſu recreetur. Hunc tu mihi moneas, ores, objurges, obtundas: fruſtra eris, dolensque demum tacebis, cum pituita oppletum pectus, artus rigeſcentes, aquoſo turgidos humore pedes, imparem motui Sophum ad quiescendum cogere videris. Glorioſum ſcilicet eſt per ſapientiam ante diem mori!

Huic jam, Auditores, alium opponite ferreae naturae hominem, qui cum valentiſſimo corpore felicique adeo ſanitate gaudet, ne ſua ignorare bona videri queat, iis utitur perquam liberaliter, ſuoque genio ſtrenue indulget. Nimirum nihil eſt in cibis, potibus, aëre, vigiliis, exercitationibus, ceteris, tam immodicum, quod non ferat impunitus. Itaque & Medicum ridet, qui temperantiam ſuadere auſit, oblitusque repetitis ictibus diffringi poſſe, quod uno nequeat, ſtolida ratiocinatione ſibi perſuadet, quod heri aut hodie non nocuerit, nec cras, nec unquam nociturum. O dementiam incredibilem! O caput tribus Anticyris minus, quam proprio maturatae mortis experimento ſanabile!

Utinam vero ſibi duntaxat ſolis id genus hominum deſiperet! Verum videas aliis etiam peſſima ad imitandum exempla proponere. Quippe non datum cuivis eſt ſuo

ſe

ſe modulo ac pede metiri. Quo ſit, ut natura debiliores, quae a ſociis ſuis impune fieri ſerrive animadvertant, ſibimet etiam tuto licere exiſtiment, nec malis quoque eventibus abſterriti mature deſiſtant, vana ſpe freti fore, ut conſuetudine natura tandem occalleſcat. Itaque miſeri, peccatum inter & poenam continue luctantes, cum Phrygibus demum ſero ſapiunt.

Nec multum diſpar eſt eorum veſania, qui oculis in eadem exempla defixis ex comparatione nimio plus ſentiunt, quanto ſint illis infirmiores, mallentque idcirco horum, quam ſui eſſe ſimiles. Sua igitur non contenti ſorte, alieni tamen a priorum temeritate, contrarium in vitium ruunt, omnem corroborandae valitudinis ſpem in aſſiduo remediorum uſu collocantes. Quaſi vero ſanitatum differentiae non perinde, ac facierum humanarum, ſtatis naturae legibus continerentur,

Mediciſve datum eſſet ad eumdem quaslibet modum coaequare. Erronea opinio! qua occupati, praeterquam quod ſcopo excidant ſuo, quaſſis etiam abuſu medicaminum naturae viribus, plerumque ante tempus deficiunt, digni, quorum in tumulo epitaphium, quod inter Italos extare perhibent Latina phraſi non reddendum, inſcribatur: *Stavo ben, ma per ſtar meglio, ſto qui.*

An plura deſideratis, Auditores, ſpecimina? Dicamne de noxis, quas corpori ſuo inferunt delicatae virgines, matronae praegnantes, belluli adoleſcentes, cum levium flatu ingeniorum ſeſe impelli ſinunt, ut, omiſſa ſanitatis cura, univerſam vitae rationem ad mores ſeculi toties variantes fingant, atque veſtitum, ornatum, victum, convictum, oblectamenta, quotidiana mutent interpolatione, raro ad ſalubritatem magis, quam ad luxum comparata? An curationes

per-

perſtringam prophylacticas, quae uti verno ac autumnali tempore a multis indifferenter, nec niſi propter morem, celebrantur, ita longe frequentius irritamenta ſunt, quam praeſidia morborum? Num vero ſtupidam querar illorum credulitatem, qui cum naturae hujusque miniſtrae arti diffidunt; non dubitant tamen, quod homini cariſſimum eſſe debet, vitam ac ſanitatem ventoſo agyrtae, pharmacopolae, barbitonſori, quid dico? malo ſutori capita ſua credere; cui pedes nemo calceandos commiſerat? Verum pudet plura ejusmodi rationis humanae opprobria in medium proferre, quae nec auditu vobis jucunda eſſe poſſunt; cum noſtrum cuique conſimilis ſtultitiae aliquando commiſſae recordatio animum ſubire tacitoque debeat pudore confundere.

Pergo potius pro inſtituto meo ad mentem perturbatam, quae cum & legibus ſolutam,

tam; & longe violentiorem in corpus poteſtatem uſurpet, quanto illud atrocioribus afficere malis valeat, non difficulter cogitatione licet praecipere. Dicam vero de his liberius; quia impotentiae excuſationem habent, ſin juſtam, at quae probari poſſe videatur; ideoque plus miſericordiae, quam indignationis, merentur.

Equidem hoc Philoſophos, fateor, jure ab animo exigere, ut ſuum illud 'Ενορμῶν rectae rationis freno cohibeat, ejusque moderetur impetum, nec ultra, quam par eſt, ſinat prorumpere. Sed quotus, quaeſo, quisque tanta eſt aut tranquillitate, aut conſtantia, ut in illa caſuum fortuitorum, quibus continue patemus, incredibili multitudine non aliquando conſternetur? Quoties autem & fallaciae perceptionum, & imaginationum figmenta, & judiciorum errores fucum mortalibus faciunt? Corpus ipſum

aetate,

aetate, ſexu, temperie, vitae genere, morbo, mobilius ac incitatius ſuas etiam partes hic agere, animumque ſaepe invitum & reluctantem de ſtatu ſuo dejicere, cum domeſtica quemque experimenta docent, tum ſuperiore ſermone abunde puto demonſtratum. Itaque ſi cauſam animi nunc agerem, facile mihi foret quam plurima afferre, quibus aut culpam ejus tenuarem, aut certe deprecarer. Sed ſentio abs me requiri, ut ipſa potius, quae corpus ab illo patitur, maleficia enarrem, quod equidem quemadmodum ordinate ac decenter faciam dubito. Tantus profecto eorum numerus eſt, tam multiplex ingenium, nec adeo ullum morbi mortisve genus, quod ex hoc fonte non promanet, ut qui recenſere omnia & ſingula velit, univerſam fere Νοσολογίας Medicinalis complexionem exhibere teneatur.

Omitto lubens, quaecunque animus ex

affectione corporis laborans, organorum vitio perplexus, vehementia motuum febrilium agitatus, dolorum angorumve intolerantia deſperabundus, in oeconomiae diſpendium ipſiusque vitae perniciem aliquando committit; quae cum ex corpore primam habeant originem, huic quoque imputari fas eſt. Illa volo, quae mens ſuopte impetu conturbata patrat, cum cogitatione in bonum malumve, quod rebus ſubeſſe credit, reflexa appetitus concipit vel averſationes, quibus & acrius & tenacius, quam rectae rationi congruat, inhaeret. Quis autem veſtrum eſt, Auditores, qui ignoret, quantum in exteriorem corporis ſpeciem valeat commotus animus? & quomodo diverſa quaelibet ejus affectio alias atque alias vultui, oculis, fronti, ceteriſque partibus externis mutationes inducat, quibus velut propriis characteribus, ſingulae ſuis, ſe foris expictas

ita

ita prodant, ut fruſtra quis feneſtellam in pectore deſideret ad ea, quae mens inquieta intus agitet, cognoſcendum? Haec igitur tot ac tanta cum extrorſum in cutem prorumpant, cogitate! quanto vehementius interiora, unde illa profluunt, turbari debeant; ut quae cum longe minus habeant ad reſiſtendum firmitatis, tum vero munia obeant ad ſalutem oeconomiae momenti multo maximi.

Horreſco repetens, quae hiſce oculis videre mihi contigit, quae narrando accipere, ab irato animo illata corpori maleficia. Huic turgens bilis in imi ventris ſaevit viſcera, vomituque, alvi profluvio, cholera, ictero, turbat omnia. Illi cum tempeſtas in ſanguinis circuitum irruit, funeſtiſſimae excitantur febres, ardentes, inflammatoriae, putridae, exanthematicae, malignae; aut verſo in cordis penetralia impetu aneurysma in-

ſanabile. Alias nec propriae mentis offici-
nae parcitur: neque enim brevi ſemper fu-
rore ira detonat, ſed inſtrumentis ſenſuum
motuumque vitio irreparabili corruptis, in
ſpasmos, phrenitidem, maniam, paralyſim,
apoplexiam aliquando praecipitat. Et iſta qui-
dem tam atrocia vel fortiſſimis accidunt ho-
minibus. Quam longe igitur immaniora in-
firmis, valetudinariis, morbo aliquo affectis,
ex morbo revaleſcentibus, ſicubi vehemen-
ter excandeſcunt, evenire oportet? Teſtes
ſint febricitantes, podagrici, epileptici,
colici, aſthmatici, calculo affecti, hyſte-
ricae, gravidae, puerperae, quibus, cum
ira turgent, ſaepiſſime, quo laborant, mor-
bus augeſcit, novo ſuperveniente aggrava-
tur; ex mitiore in malignum vertitur, pro-
perantur acceſſiones, optatiſſima naturae &
artis auxilia pervertuntur, pro ſalute mors
inducitur. Leviſſima ſic quandoque vulnera

 in

in lethalia evadunt,* ipſi quoque percuſſori ſupplicium capitis illatura, niſi prudens gratioſae Facultatis judicium intercesſerit.

Miramini, Auditores, & merito, ingentem miſeriarum numerum, quas ſola ira, tanquam e pyxide Pandorae, in corpus efſundit. Neque tamen difficile eſt tantae originem atrocitatis invenire. Praeterquam enim quod liquide conſtet, vires motrices, per omnia corporis organa diffuſas, ſub illo mentis impetu quam graviſſime incitari, totamque idcirco compaginem & cuncta intus cum viſcera, tum vaſa, quosque continent, humores, violentiſſimis agitari motibus; obſervatione etiam multiplici, quod fere fidem ſuperat, compertum eſt, nativas ſuccorum proprietates tantopere alienari, ut ex blandis in acres, ex ſalubribus in nocivos, imo in virulentos celeritate incredibili corrumpantur. An dubitatis? Mulierem profero

hyſtericam, quae cum fremens ſuo corripitur malo, omnes & colores & acritates vitiatae bilis eructat. Nutricem, cujus iratae ubera lactenti pro alimento venenum inſtillant horrendis convulſionibus lethale. Animantia cicura, domeſtica, quae laceſſita & rabiem ipſa contrahunt, & ſpumante ſalivae tabo in hominem demorſum transfundunt. Galli gallinacei duo, ferociter pro more ſuo inter ſe pugnant: accurrit homo, intercedit, mordetur ab illorum uno, perit ex vulnere hydrophobus. Excuſabitis forſan hominis & beſtiae differentiam: dabo igitur & noſtri generis exempla. Miles cum muliere rixatur, haec manum ejus morſu ſauciat, homo rigore prehenſus moritur. Juvenis Italus, ira percitus, vindictae impar, proprium mordet digitum, ac lethali aquae metu, tanquam a rabido cane demorſus, corripitur. Sentio equidem, nec fateri vereor,

reor, neſcire me modum, quo peſtilentes adeo in humoribus corruptiones tam ſubito ſuſcitentur: ſed illud tamen exiſtimo conſequutum me eſſe, ut intelligatis, iſta animi perturbatione univerſa vitae fundamenta convelli, nullamque idcirco eſſe oeconomiae humanae functionem, quae intemerata tantae reſiſtere valeat atrocitati.

Quae cum ita ſint, neminem Veſtrum, Auditores, nunc eſſe opinor, qui non ſalutis propriae cauſa cum maxime optet ac tacite ſecum conſtituat, quacunque data iraſcendi occaſione ſibi inpoſterum temperare. Sapiens ac laudabile propoſitum, nec tamen cuique aut ſemper ſalutare! Equidem celare Vos nequeo, cohibitas etiam iras ſuis non usque quaque noxis carere. Etenim ut muſtum fermentans, cui ſpiraculum non conceſſeris, dolio vim infert; haud aliter animi fervor, quem cohibere ratio ſtudet, placare

care tamen non poteſt, quo minus ſinitur foras prorumpere, eo plerumque acrius in ipſum corpus graſſatur. Dolui, nec adhuc dedolui funus acerbum Viri fama meritisque toto orbe celeberrimi, cui & quadrati corporis robur, & moderata per omnes aetates vitae ratio, & vota publica, annos Neſtoreos promiſerant, non alia de cauſa praecipitatum. Natura nimirum iracundus, ſed ſapientiae ſtudio iraſci dedoctus, cum inopinata gravique aliquando contumelia laceſſeretur, iris quidem compreſſis, intime tamen adeo vehementer concuſſus eſt, ut nato in ipſis vitalibus vitio praematuram eluctari mortem non potuerit. Plura darem; ſed ſentio me ob materiae ubertatem diutius, quam par eſt, in uno animi motu inhaeſiſſe.

Itaque ad triſtitiam progredior, qua, cum in fletum ac ejulatum non erumpit, ſed in-

tro repreſſa & longo tempore fota tenacius inſidet, non minus corpus, quam animum exedi conſumique nemo quisquam ignorat. Languent ſub diuturno moerore vires motrices omnium oeconomiae ſyſtematum, nativus firmarum partium vigor ſatiſcit, motus vitales, naturales, animales torpent: unde lentus ſanguinis circuitus; atrabilaria humorum ſpiſſitas, acrimonia; anorexia, apepſia, inedia, atrophia; viſcerum obſtructiones, icterus, ſcirrhus, hydrops, melancholia, fatuitas, paralyſis, catalepſis, lethargus, mors conſequuntur. Quos hiſtoria Medicinalis exhibet, ſopores Endymioneos, in menſes & annos protractos, dumne ſubleſtae ſint fidei, vix aliunde, quam ex dolore animi profectos invenio. Hi tamen quia ſenſum modo, nec vitam, eximunt, duratione magis, quam periculo, terrent. Illud gravius eſt, ſubitaneis etiam mortibus famoſum eſſe moerorem. Auſim Nioben & Heliadas

 pro-

producere teſtes, illam prae moerore in ſaxum, has in arbores converſas: nec enim nihil in Poëtarum commentis ſubeſſe veri quis aſſeruerit? Sed ambiguis abſtinere malim, dum in promptu habeo certiſſima.

Ex multis unum accipite a Michaële Montano * memoriae proditum! Rege Ferdinando adverſus Viduam Regis Hungariae Joannis bellum gerente, unus ex cataphractis equitibus, ferrea ſub perſona ignotus, cum in conflictu quodam prope Budam oppidum commiſſo inuſitata virtute ac fortitudine prae aliis emicans omnium in ſe oculos converteret, acie tandem percuſſus cadit. Laudant cuncti ac dolent egregium militem, praelioque finito urgent, quisnam eſſet cognoſcere. Adſtat & funeri, cum galea detrahitur, Nobilis Germanus, nomine Raïſciac, raro heroici animi exemplo inprimis commotus, ſuum-

* *Eſſais de Montaigne*, *l.* 1. *ch.* 2.

ſuumque eſſe proprium filium agnoſcit. Miſerans corona verbis lacrymisque dolorem declarat: ſolus ille ſilet, ſiccis in filii cadaver defixis oculis ſtupet, obrigeſcit ac derepente humi proſtratus exſpirat. Alterum ſuccurrit geminum, recentius, quod cum tetigero, non pauci Veſtrum, Auditores, ſtatim recordabuntur. Amicus quidam meus, Vir in hac urbe honoratus, accepto mortis inopinae fratris ſui nuncio perculſus, curru mox conducto Hagam Comitis ad aedes funebres properat, videt defunctum, obſtupeſcit, conſidet, defetiſcit, de ſella prolabitur exanimis, eademque exſequiarum pompa ſimul cum fratre ad ſepulcrum exportatur. Usque adeo contriſtatus animus & ſeſe ipſum contrahit, & humorum vitalium corporis ſui fluxum ſuſpendit, ut coacto in cor & pulmones ſanguine ipſius vitae ſuffocatio quam ſubitiſſime immineat.

Quae metus, livor, odium inducunt, mala non abſimilia lubens praetereo; ne crebra repetitione Vobis faſtidium moveam, aut culpam animi ſic ſatis gravem augere velle videar.

Terror ſupereſt, motuum animi truculentiſſimus: cujus cum occaſiones in vita communi prope inevitabiles ſint, & praeceps invaſio vel praeſentiſſimam rationem antevertat; non eſt, cur quis miretur, exemplorum, quae funeſtas illius conſecutiones declarent, plena eſſe omnia. Proferrem, quae ad manum ſunt, longe cum plurima, tum maxima, niſi otium facerent cottidiani hominum ſermones, quibus vix aliam audias morborum mortisve cauſſam uſurpari frequentius, quam terrorem. Tanta profecto eſt noxarum ejus multitudo, tam incredibilis atrocitas, ut cum ceterae animi perturbationes ſuo ſingulae modo infeſtent,

terror

terror modis omnibus & quovis veluti armaturae genere graſſetur. Veſtra igitur abuti patientia videar, Auditores, ſi pluribus verbis jam exponere velim, quot & quam graves ſaepe intulerint affectiones etiam inania illa quidem, ſed deteſtanda terricula, quibus gaudere vitulans ſolet adoleſcentia, aut inconſiderate pacare pueros non verentur mulierculae: ſi commemorare dolores, angores, aphonias, lipothymias, tetanos, tremores, convulſiones, epilepſias, catalepſes, apoplexias, paralyſes, deliria multifaria, mortes ſubitaneas, quae toties adultis, ſanis, robuſtis, at quanto frequentius! ſenio confectis, ſexu, temperie, vitae genere delicatis, aut morbo infirmatis, ex terrore acci diſſe quorumvis temporum memoriae declarant: ſi allegare claros in arte viros, qui obſervationum pondere permoti peſtilentiae ceterorumque, qui contagione per populos

 ſer-

ſerpunt, morborum originem a terrore ac metu unice repetendam eſſe opinantur: ſi excitare tot foetus uterinos, non dicam abortione peremptos; id enim exiguum eſt & nimis familiare; ſed naevis, maculis, vitiis omne genus deformes, plagis vexatos, mutilatos artubus, capite truncatos, crurifragio quaſſos, mille modis ab humana ſpecie alienatos, quorum miſerias phantaſiae praegnantium, ab incuſſo terrore prodigioſam agendi poteſtatem nactae, deberi, ut innumeris vulgo documentis perhibetur, ita nec ignobilibus ingeniis non incredibile videri potuit.

Sentio equidem me nimis longum eſſe in rebus apertiſſimis; tametſi multas praetereo, ſingulasque leviter modo & velut in tranſitu attingo: nec poſſum tamen, quin Vos tantisper adhuc in eodem argumento detineam. Etenim credetis forſan, illud ſolum-

lummodo perturbationum animi genus, quod illaetabilis opinati mali cogitatio inducit, ea, quam dixi, ſaevitie per corporis organa tumultuari; at cum jucunda opinati boni imago illicit atque inflammat, quaecunque ſurgat incitatio, nihil admodum nocere, ſed utrique potius parti benefacere. Quae res cum multo aliter ſe habeat, facile, ſpero, id mihi concedetis, Auditores, ut exempla aliquot paſſim obvia proferam, unde intelligatis, alterum iſtud animi motuum genus, ſicubi vehementius exarſerit, ſimili atrocitate, pari impetu, gemina tyrannide oeconomiam corporis opprimere.

Taceo, ne longius diſcedam, triſtes effuſi riſus conſecutiones, qui ſtolidae comes laetitiae cum in violentos prorumpit motus, multoties ſanguinis ſputa, pleuritides, peripneumonias, animi deliquia, convulſiones & vel mortes infert ſubitaneas. Nec memorabo

morabo graves eas quidem, ſed non immeritas illorum poenas, qui caeco effrae-natae libidinis impetu abrepti, pro ſuo quisque inſtinctu, in omne voluptatum genus proruunt, immoderata vitae ratione fractis naturae viribus tandem defetiſcentes. Iſta nimirum etſi primitus ab animi intemperantia naſcuntur, ſecundaria tamen ſunt propioresque in corpore prius vitiato cauſas, quibus debentur, agnoſcunt. Potiora dabo & magis huic loco propria, quae fervens concitatusque animus ſuopte motu in venas medullasque diffuſo patrat.

Deſiderio rei concupitae longius protracto quam labaſcit vigor tenorque functionum, marceſcit corporis habitudo, univerſae vires oeconomiae languent & concidunt! Num quid fortiſſimas inter gentes nonnulli dantur homines, quos, cum in exteris regionibut aliquamdiu moratos repetundae patriae in-

cessit

ceſſit cupido, cui non mature obtemperent, invalitudines infeſtant heteroclitae, ſpe domum reditionis ſublata etiam poſtremo lethales? Quoties formoſae virgines? Quoties floridi adoleſcentes luride pallent, contabeſcunt, atra bile, chloroſi, erotomania conficiuntur, cum amore captis mora injicitur, aut ſpes adimitur potiundi? Ingraveſcunt autem haec mala, tantoque cruciant magis etiam in curatione Medicos; quum diſſimulatione aegrotantium, qui ſubeſt, affectus plerumque lateat, & ſaepe difficile ſit originem cauſae veram detegere. Odium parerent memoriae recentis exempla. Ut igitur ex veterum monumentis petam, prodeat Perdiccas, qui cum amore Philae, Regis, ſui patris, concubinae, flagrans de obtinenda deſperaret, compreſſo intus ardore graviter aegrotaſſe fertur, nec ſalutem recuperaſſe, niſi poſtquam Hippocrates callide

animadvertens, quoties accederet Phile, mox aegri pulſum mutari, detecto ſic morbi fomite, exorato patre, participem voti tandem reddidiſſet. Non abſimile eſt, quod de Antiocho, Seleuci Syrorum Regis filio, Plutarchus refert; cujus ex amore Stratonices, patris ſui uxoris, natam aegrotationem, cum nullis cederet remediis, imitatus Hippocratem Eraſiſtratus & felici conjectura eſt aſſecutus; & paterna concupitae ceſſione demum perſanavit. Sexum amabilem occultos Cupidinis igniculos non magis innoxie ferre, cum mulier Pyladis pantomimi amore languens apud Galenum teſtatur, tum hodie etiam ſuo quandoque commodo Medentes experiuntur.

Attamen haud diffiteor, quae in medium attuli, ejuscemodi eſſe, ut videri poſſint ob appetitum quidem, ſed negatum boni opinati uſum, ad triſtitiam potius ac moerorem

pertinere, neque adeo, quod propoſueram, plene evincere. Laetitiam igitur ſpectemus, quae praeſentis boni opinione geſtiat atque exultet, quae ſecura nihil quidquam commixtum habeat amaroris. Eamne animi elationem, Auditores, ab omni parte ſalubrem, prorſusque corpori innocuam eſſe autumatis? Immo vero etiam quandoque eſt lethifera. Conſulite, quaeſo, ne recenſione nominum Vobis moleſtus ſim, Plinium Majorem! Interrogate A. Gellium! Dabunt illi complures, quos repentina immodici gaudii commotio exanimavit. Leonem, decimum ejus nominis Papam, cum optatiſſimum expugnati Mediolani nuncium accepiſſet, laetiſſime adeo gaviſum eſſe, ut febri prehenſus aliquanto poſt exſpiraret, clarus Italicae hiſtoriae ſcriptor Guicciardini memorat. Noſtra aetate fama vulgatum eſt, Regis Perſarum Schah Thamas matrem, in-

teſtinis ſubditorum Filii ſui motibus conſternatam, cum audiſſet ducem rebellantium Aszraff a ſtrenuo Regii exercitus imperatore Thamas Koulikan acie demum ſuperatum atque cum copiis ſuis in fugam eſſe conjectum, tanta geſtiviſſe laetitia, ut inde continuis aliquot diebus deliraret. Nimirum homines ita ſumus comparati, ut omnem vitae ac ſanitatis incolumitatem atque conſtantiam ſola tueatur mediocritas, nec quidquam diu multumve ſine detrimento ferri queat, quod ab aequabili naturae tenore modoque deflectat. Perinde idcirco eſt, boni an mali opinione animus agitetur, morborum ſemper aut mortis imminet periculum, ſicubi, ut fieri ſolet, oeconomiae motus harmonicos ſua turbaverit incitatione.

Ignoſcite, Auditores, quod rerum impeditus multitudine in iſto veluti Martio humani generis campo, mille vulneribus fu-

neri-

neribusque horribili, nimium diu Vos detinuerim! Et tu ignoſce, immortalis Anime! quod te, partem hominis meliorem, immo Divinae etiam, quod ajunt, aurae particulam, copioſa facinorum, quibus ſociatum tibi corpus affligis, expoſitione tam longum in reatu ſqualere juſſerim. Largior equidem, qua ſplendes, coeleſti origine naturam tibi puriſſimam vitiisque intaminatam contigiſſe. Num vero, ut alia taceam, non ſatis eſt in terreno corpore, quo detineris, in contubernali, quocum artiſſime copulatus es, unde labem contrahat nativa ſinceritas? Quod cum ſic ſatis antea tecum doluerim, quando aegritudines & turbas & impedimenta, quae tibi a conjuge tuo inferuntur, ſermone ſingulari ſum perſecutus; poteras tibi fucum facere nimiumque blandiendo omnem turbatae conjugii tui tranquillitatis culpam in brutum corpus conjicere.

Igitur nunc tibi quoque obvertere ſpeculum oportebat, in quo temet ipſum tuasque contuearis actiones, & quae cum ſuaſu, tum impetu tuo, viciſſim in corpore naſcantur, mala diſcas internoſcere. Neque enim profecto aliter mutuam inter conjuges amicitiam vitaeque ſocialis commoditates reſtituere licet, niſi cum uterque agnita ſua ipſius culpa reſipiſcit. Verum utilius eſſe arbitror te ipſum iſta tecum loqui, & cum ſentire mihi videar te poenitere, id jam nunc operam dabo, ut te rurſus erigam, ſordesque tuas occultem, & commemoratis, quae tua cum prudentia, tum incitatione, in ſalutem corporis praeſtantur, officiis bonitatem ac beneficentiam tuam, qua par eſt, laudum praedicatione augeam atque exornem.

Enimvero ad illud nunc venio, Auditores, quod pro ratione inſtituti mei potiſſimum

mum requiri intelligo, ut oſtendam videlicet, animi facultates, quas adhuc docui corpus non raro graviſſime turbare, etiam frequenter eidem benefacere, valentiſſimisque praeſidiis ſubvenire. Argumentum ſane, quod eo libentius tractandum ſuſcipio, quo dictu habet atque auditu cum jucundiora, tum uſu magis commendabilia; tale etiam, in quo pro cauſa animi exultare & triumphare oratio mea poſſit. Tot nimirum ac tanta hoc loco mihi celebranda ſunt beneficia, ut affirmare non verear, quantum ejus opera cum ad ſervandam, tum ad reſtituendam, ſicubi labaſcit, corporis ſalutem conferat, eo plus nullam poſſe in univerſa rerum natura virtutem. Grande aliquid ſonant, quae dico, Vobisque forſan incredibile. Verum tamen ſi quis paulo attentius apud ſe reputet, quantum valere oſtenderim animum in diverſimode mutando corporis

poris ſui ſtatu, ut prorſus nulla hujus vel vis motrix ſit, vel functio, nulla viſcera, nulli denique humores, qui illius impetui queant reſiſtere, fallor vehementer, niſi longè difficilius ſit hoc credere, tantam illam animi poteſtatem, ſolummodo in perniciem directam, ſemper & occaſione quavis malefacere; quam legitima inductione illud aeſtimare, eamdem, pro re nata, aequali efficientia etiam in bonum tendere, ac pro oeconomiae commodis laborare. Ite ad Medicos, qui per innumera certi experimenta docent, rerum violentiſſimarum uſum ſaepe eſſe ſaluberrimum; morbos morbis anteverti, mitigari, exſtingui; medicamenta dari, quae concitatis ſua vi morbis demum feliciter ſanant; plurima eſſe, quae cum valitudinem integram vehementer laedunt, afflictam relevant tutiſſime; itemque alia aegris nocere, quae ſanis minime offi-

ciunt;

ciunt; venenis denique peſſimis caute prudenterque adhibitis morbos domari quovis alio remediorum genere inexpugnabiles, & verſa vice optima ceterum remedia intempeſtivo uſu non raro in lethale venenum converti. Quae cum veriſſima ſint, & cauſae, quam ago, adamuſſim congruant, posſem hoc argumentationis genere contentus acquieſcere, niſi & rei dignitas, meique ſcopus ſermonis pleniorem exigerent demonſtrationem.

Primum igitur illud eſt, ex quo intelligi poſſit, mentem tranquillam, quae recta ratione utatur, valitudini multimodis opitulari, cum & actiones ſuas, & quae tribuere corpori debet, ita componit & moderatur, ut neque deſidia torpeant, nec labore nimio fatiſcant organa, naturaeque neceſſitatibus convenienter ſatisfiat, quaeque officere quovis modo poſſe conſtat, ſolicite evitentur.

 An

An vero quisquam eſt, qui hoc vel verbulo ſibi probari poſtulet? quando & ſua quemque experientia & innumera aliorum exempla plus ſatis docent, immoderata vitae ratione nihil ad ſanitatem eſſe pernicioſius. Repetite quaeſo, Auditores, quae modo expoſui, mala cum plurima, tum graviſſima, ex ſolis animi perturbationibus oriunda! Circumſpicite! nam undique in oculos incurrunt; quae guloſis, ebrioſis, luſtronibus, ceteriſque intemperantiae aſſeclis eveniant! Quoties attritis luxu viribus ante diem moriantur; aut media jam aetate non tantum ſenes ſint, ſed etiam ex alio in aliud invalitudinis genus praecipites vitam trahant, qua mortem habeas optabiliorem! Longe diverſiſſima eſt, quam Tullius in Catone majore laudat, ſenectus; illa inquam, quae vitae ad rationis normam accommodatae extremum eſt, quam temperantia per

prae-

praegreſſas aetates ſtudioſe culta tam tarde leniterque inducit, ut diu ſe vixiſſe prius, quam conſeneſcere, canum caput ſentiat. Quamobrem multo etiam laetiore videas ſorte frui complures mediae conditionis homines, qui cum ab ortu parentum vitiis non corrupti, neque molli educatione effeminati, labore tolerabili victum ſibi amictumque, quoad naturae ſatis eſt, comparant, ſuis contenti rebus, placide ſic aevum transigunt, ut curis vacui, nec divitiis ad luxum, nec ambitione ad vehementes animi motus ſtimulati, integra valitudine rarisque morbis turbata, longaevi, non tam languore, quam rigore ſenili tandem confecti, vivendi finem faciant. Vultisne, Auditores, ut ſuperaddam, quantum in aegrotantibus animi tranquillitas valeat? Quam obſit intolerantia & moroſitas & incontinentia? Quas ſibi noxas, quot Medicis in curatione taedia inferant,

 qui

qui ad omnia refractarii eorum nihil, quae aut agenda, aut fugienda praecipiuntur, recte obſervant? An infinitas Vobis enarrem commoditates, quibus infirmi, valitudinarii, a morbo reſurgentes gaudere ſolent, cum attento ad juvantia & nocentia animo ſibimet ipſis vivendi regulam naturae ſuae convenientem per experimenta propria conſtituunt, ad quam ſe religioſe conforment? Nimius eſſem in re omnium notiſſima, actumque agerem, ſi, quos ſentire aliter non ratio docuit, ſed libido coëgit, multis nunc refutare vellem. Habeant iſti ſuum ſibi vulgare illud verbum: Medice vivere, miſere vivere: eoque ſe conſolentur, cum ſero tandem ad ſapientiam redierint. Unicum, patiamini, teſtem pro hac cauſa afferam, illumque omni exceptione majorem, Nobilem Venetum, Ludovicum Cornaro, qui cum adoleſcens, pro ſeculi moribus ſuisque fortu-

fortunis, in luxum effuſus, naturae ſuae vires tantopere protriviſſet, ut inde a quinto & viceſimo aetatis anno ad quadrageſimum usque continue valitudinarius, remediis omne genus incaſſum adhibitis, nequicquam eluctaretur, Medicorum ſuaſu tandem rigidiſſima uſus diaeta in tantum profecit, ut non unius modo anni ſpatio ſeſe diuturna ſenſerit aegrotatione relevatum, ſed deinceps etiam in eodem abſtinentiae tenore perſiſtens vitam, non miſeram, non ſenectute langueſcentem, immo integris animi corporisque muniis vigentem, ad ultimos aevi humani terminos protraxerit, centenario major optabili demum εὐθανασίᾳ exſolutus. Doceat eventuum diſparitas, utrum miſerius ſit voluptatum illecebris, an prudenti Medicorum conſilio auſcultare.

Atque haec de primo beneficiorum genere, quae corpori ab animo praeſtantur. Ad

alterum progredior, quod equidem quonam nomine ſignificem, non ſatis me ſcire fateor. Certis videlicet occaſionibus ſeſe in homine qua ſano, qua aegro, determinati motus, impulſus appetitusque manifeſtant a conſueto naturae tenore ac ordine utcunque diſcedentes, qui cum in illis corporis partibus naſcantur, quarum miniſterio mens utitur, ad hanc ipſam igitur, tanquam ad fontem, unde promanent, eſſe referendos non videamur male opinari. Quoniam vero hoc etiam apparet, veluti ex conſulto fieri, & propoſitum aliquod ſubeſſe corpori ſalutare, ad quod conſequendum etiam plerumque perquam ſint idonei; credas profecto non ſine rationis ſuaſu exiſtere, immo ſingulari prudentia excogitatos, data opera ab animo excitari, ut vitae integritati proſpiciatur. Quod ſi tamen illud rurſum conſideres, animum eo tempore nullius conſilii propoſitive

ſibi

ſibi eſſe conſcium; neque ſolum in ſapiente iſta obſervari, ſed pari gradu in rudiſſimo quoque, cui ratiocinandi facultatem, certe in hoc genere, aut aetas, aut naturae defectus, aut vitae mores prorſus negarunt; dubitatio juſta ſubit, num quidem animo haec efficacitas recte tribuatur. Accedit, quod non diſſimilia in animantibus, quas rationis uſu carere multorum fert opinio, etiam longe expreſſius ſeſe oſtendant: quae idcirco, cum nec a corpore poſſent repetere, neque ad conſilium & prudentiam referre Philoſophi, ad neſcio quem inſtinctum confugerunt, qui non rationem ipſam, ſed ejus aliquid analogum, id eſt, quaſi rationem ſignificaret, vel ſaltem in unicam vocem concluſos enunciaret omnes id genus effectus, qui ex eodem principio, ſed ignorato, ducendi eſſe viderentur. Verum aliena haec a foro Medico extremis duntaxat digitis attingere

tingere debui, ut intelligeretis, de quali motuum ſpecie cum maxime ſim dicturus, eamque, ut in humano genere exiſtit, ſic ſatis congruenter ad animum poſſe referri.

Finem non inveniret oratio mea, ſi quae ad hunc locum pertinent, omnia & ſingula vellem exponere; ſi enumerare ac pro dignitate ornare, quae ex hoc fonte in corpus dimanant, beneficia; tanta profecto, ut majora pene cogitare non liceat, quae ſi abeſſent, nulla vel vitae tot inter neceſſitates conſtantia, vel ſanitati adverſus tot injurias foret incolumitas. Ex multis igitur pauca modo adducam, atque ut a nativitate ordiar, quid infanti, cum primum in lucem prodit, & deinceps homini per omnes aetates magis ad vitam neceſſarium eſt, quam reſpiratio? An autem corpus putatis motu ſpontaneo ſpirandi initium facere? Magis credibile animum: tametſi enim iſtius quaeſtionis explanatio

natio etiamnum deſideratur; illud tamen inter Phyſiologos fere convenit, ſenſum aliquem ſive moleſtiae, ſeu neceſſitatis cujuscunque, recens natum eo compellere, & reſpirationem inter illas eſſe functiones, quas pro arbitrio regit moderaturque animus: vagitus etiam ac ploratus comitatur, ſtimulisque externis ad ſpirandum incitari poteſt, cum forte languens a partu puer opus inchoare ceſſat. Poſt aëris uſum non alia re minus, quam alimento, carere hominem poſſe quis neſcit? Inde a primo ortu indoctus puer, materno uberi admotus, paratum ſibi lac ſtatim & expedite ſugit deglutitque. Quae quoniam muſculis voluntati obtemperantibus peraguntur, animus igitur eſt, qui ſua ſponte, aut, ſi mavultis, inſtinctu quodam compulſus, & quidem αὐτοδίδακτος, indigentiae corporis iſta ſuccurrit arte, quam ſi addiſcere prius, uti loquelam aut inceſ-

ſum, deberet, quis noſtrum vel ex cunis evaſiſſet ſuperſtes?

Brevitate temporis cogor omittere alia ejusdem generis quam plurima, quae etſi vulgo negliguntur, quia cottidiana ſunt & univerſae animantium naturae communia, tam eximia nihilominus utilitate ſeſe commendant, ut ſine iis vita humana, quid dico? tota hominum ſtirps dudum interiiſſet. Memoratu inprimis digna ſunt, quae in aegrotantibus obſervantur. Quemadmodum enim rebus adverſis vera demum probatur amicitia; ſic animus inuſitata ſui erga corpus amoris documenta tum maxime promit, cum natura morbo oppreſſa in anguſtiis verſatur. Videas hinc perditos etiam nepotes, quos peſſimo vivendi more, dum valent, nihil magis curae cordique habere dixeris, quam proprii corporis perniciem, cum primum voti compotes in morbum incidunt,

cidunt, anxie mox opem circumſpicere, nihilque relinquere intentatum, quo cum ſanitate in gratiam redire queant. Injucunda nimirum doloris angorisve, aut impotentiae, perceptio animum ita exagitat, ut vel invitus ad quaerendum remedium impellatur, illique etiam, qui medendi artem ludibrio aut odio habent, oborta aegrotatione non raro ſupplices ad Medicum confugiant errorem deprecaturi. Haec animi in corpore afflicto inquies & ſolicitudo, haec eſt, Auditores, qua efficitur, ut aegri, cum tuto remedio, quod ſcientia aut ratio ſuadeat, deſtituuntur, dubium & anceps aliquid periclitari, quam nihil agere, malint. Haec eſt, quae immedicabili vexatos malo, dehortantibus licet Medicis, ad vaga urget tentamina, ut inconſiderate alia atque alia non deſinant adhibere, donec in pejus ruentes aut ſuas adaugeant miſerias, aut mortem ſibi

accelerent. Haec eadem eſt, quae imperitiſſimas olim gentes herbis aliisque in auxilium vulnerum morborumque promptis inſtruxit, ut cum ſine Medico fuerunt, nequaquam tamen fuerint ſine Medicina, atque adeo ipſa medendi ſcientia primam hinc originem duxiſſe videatur.

Verum exiſtimabitis fortaſſe, quae attuli, non tam inſtinctum oſtendere, quam ſuaſum conſiliumque rationis: de qua re nunc, uti poſſem, non libet diſputare; quoniam planiora habeo, in quibus nulla eſt dubitatio. Non attingam, quod pro diverſo corporis ſtatu multifariam permutetur reſpiratio, motuque vel accelerato, vel cohibito, tuſſi, ſternutatione, oſcitatione, ſuſpirio, pluribusque aliis formis oeconomiae incommoda ſic levari ſoleant: at conjicite modo oculos in hominem ſpiritus difficultate laborantem, & mirabundi notate, quanto animus

ſtudio

ſtudio non ſolum corporis ſitum & compoſitionem membrorum accommodet, ſed omnes etiam muſculorum, quos ſub ſe habet, vires intendat, ut vitae periclitanti opituletur! Aliud! Putrore intus concepto febris in homine accendatur. Huic ſi quis ex inedia dierum aliquot languenti cibos obtulerit materiae animalis, carnes, piſces, ova, aut ex his parata jura, reſpuet praefracte omnia, nauſeabit, horrebit, etiam odorem aegre feret: quippe id genus edulia ſponte naturae in putredinem prona, cum in ventrem putrido imbutum deveniunt, quantocyus corrumpuntur, tantumque abeſt, ut nutriant, ut etiam mali fomitem adaugeant. Sapiens igitur faſtidium, aegrotanti perquam ſalutare, dignum, quod ſana ratio ſibi vindicet! Verum rudiſſimus quisque illud cum ſciente, ſtupidus cum gnavo, infans cum adulto commune habet: in delirantibus

etiam ſe effert, imo & in brutis. Amplius quid dicam. Non acquieſcit animus averſatione noxiorum, ſed pari inſtinctu ſaluberrimos quoque concipit appetitus, qui perito Medico cum originem cauſſae declarent, tum digito veluti monſtrent, quo remediorum genere uti oporteat. Enim vero idem homo, aeſtu interno ſqualens, ſiti inexplebili potus deſiderat aqueos, acidos, refrigerantes, reficientes, conceſſisque pro lubitu & avidiſſime hauſtis mirifice delectatur, tanquam didiciſſet non dari alia, quae certius reſtinguere ardorem, acre mitigare, putredini reſiſtere valeant. Atqui ulterius etiam progreditur animi benificentia. Nam quae vigente morbo inſatiabilis fuerat acidorum cupiditas, eodem declinante minuitur, tandemque plane ſuperato in horrorem convertitur, redeunte illorum, quae ante diſplicuerant, appetentia: ſecus enim nec pro-

ſtratae

ſtratae recuperari vires poſſent, nec priori contrarium in humoribus vitium evitari. Quodſi nunc his adjungere vellem, quae paſſim in praegnantibus ſeſe efferunt, cum faſtidia ciborum potuumque, tum mirabiles ad inconſueta, quin & abſurdiſſima, ingerenda impetus, quibus perniecioſa ſuccorum abundantia tuto leniterque antevertitur: ſi pallentes producere virgines, quae cum acido laborant, terreſtria illud abſorbentia nimium in deliciis habent: ſi exempla afferre hominum, qui poſtquam diu graviterque difficilibus conflictati morbis, nec naturae, nec artis auxilio relevari potuerunt, immodico tandem uſu rerum ſpontanea appetitione vehementer concupitarum feliciſſime ſunt liberati, Veſtra me citius patientia, quam dicendorum materies deficeret.

Itaque cum locus iſte ſic ſatis diu me detinuerit, id unum ſupereſt, ut vobis oſten-

dam,

dam, perturbationes animi, quantumvis a recta ratione diſcedant, ea, qua pollent, efficacitate quam plurimum ſaepe emolumenti in corpus conferre, & quemadmodum Phyſici demonſtrant, furentes per atmoſphaeram turbines ac procellas fulguraque & tonitrua, etſi multoties calamitoſa, aëris tamen ab inquinamentis repurgatione incredibiliter conducere; ſic illas veluti humanae oeconomiae tempeſtates non tam conſtanter nocere, ut non quandoque ſummis etiam beneficiis valitudinem afficiant.

Moderatiores equidem animi commotiones, quas boni opinio futuri, aut praeſentis, parit, magnopere cum prodeſſe valentibus, tum aegrotos levare, tam apertum & pervulgatum eſt, ut qui dubitare, multisve illud evincere ſuſtineat, audientiam non mereatur. Spes prae ceteris ſaluberrima non animum modo erigit, ſed omnibus etiam cor-

poris

poris facultatibus vigorem inſpirat. Inde tam miſerabilis illa ſenectus, quae cum ſpes longas inchoare vetat, ne brevibus quidem ſublevatur. Inde noſtalgia laborantes cum primum itineri in patriam ſeſe accingunt, ſpe ſola erecti revaleſcunt. Recordamini, Auditores, quae de Philoſopho Abderitarum, Democrito, memorantur, cum aetate & viribus gravis jamjam deficeret, moeſta autem ſoror ob Deae Cereris feſtum tridui ſpatio abeſſe teneretur, odoratu calidi panis tam diu vivum ſe ſervaſſe, donec transacta celebritate redux illa morienti adſtare poſſet, ac tum quietiſſime exſpiraſſe. Quando autem hodieque mortis ſperando retardatae exempla proferuntur, quis, quaeſo, Veſtrum non crediderit, deſiderio potius atque exſpectationi rediturae ſororis, quam pani naribus admoto, vitae Philoſophi prorogationem tribui oportere? Haec illa eſt tantopere ex-

H optata

optata Medicis fiducia, quam ſi apud aegros ſibi comparare norunt, eos cum ad obediendum habent paratiores, tum ſolo etiam alloquio refocillare valent, immo vim acui remediorum certioresque reddi ſucceſſus experiuntur. Haec eadem eſt, unde agyrtae, pharmacopolae circumforanei, οὐροσκοποι, οὐρομαγειρισκοι, carminum, amuletorum, virtutum ſympatheticarum praeſtigiis ludentes, famam ſibi nummosque aucupantur. Etenim audace vaniloquentia cum ſua oſtentant prodigia, afflictisque magno hiatu ſalutem confidentiſſime promittunt, credulitas in admirationem rapit, admiratio in ſpem adducit, qua cum erigitur mali difficilis taedio auxiliique inopia languens animus, organorum corporis tanta nonnunquam fit incitatio, ut excuſſo principii vitalis torpore, reſtituto nervei generis tenore, motu humorum accelerato, ſuis natura viribus morbum aggrediatur.

diatur ſuperetque longa medicatione fruſtra oppugnatum. Habeant igitur, quibus tam eſſe fortunatis contigit, ut nugatoriis artibus citius, quam probata medendi ratione, revaluerint, habeant, inquam, cur recuperatam quoquo modo ſanitatem ſibi gratulentur! Verum ſi ſerio etiam contendunt, iſtud benificium peculiari illarum efficacitati revera tribuendum eſſe, riſum profecto peritis rerum aeſtimatoribus movent, nec refutari merentur.

In gaudio non minor ineſt virtus medicata. Memorabile inprimis eſt, quod de Peireskio, generoſo quondam inter Gallos Maecenate, βιόγραφος ejus Gaſſendus narrat, correptum gravi quadam paralyſi inde a crure in dextras omnes corporis partes, ipſamque adeo linguam ſerpente, ut etiam articulate loquendi facultate privaretur, primum acceptis a Thuano ſibi amiciſſimo li-

teris, deinde & ſuaviſſimo cujusdam hymni cantu tantam animo concepiſſe laetitiam, ut geſtiens, ac in haec verba: O! quam pulcrum eſt hoc! prorumpere nitens, prorſus in illa proruperit, ſtatimque una omnium membrorum recuperarit libertatem.

Amorem licet allatis ſupra exemplis turbare valitudinem poſſe oſtenderim, ea ipſa tamen commonſtrant, etiam medicamenti loco eſſe, ſi quando re adamata potitur. Frigidos marcidosque ſenes, ſicubi cum formoſa cubantes puella concaleſcunt, mirum in modum recreari, antiquiſſimas Orientis gentes ipſa olim natura docuit. Verum qui exiſtimet, omnem iſtam virtutem in ſolis ſitam eſſe corporum juvenilium effluviis blandoque calore, nec quidquam tribuat elicitis una amoris igniculis, ut ut evanidis, nae is difficulter explanaverit, quamobrem ſexus amabilis fotum praetulerint. O! quam longe

ge feliciores in morbis virginum ſanandis Medici eſſent, ſi, quotiescunque opus videatur, conſilii Hippocratici, quod jubet τὴν παρθένον συνοικέειν ἀνδρὶ, opportunitate fruerentur!

Sed venio nunc ad motus animi violentiores, eosque impendentis mali aut praeſentis opinione citatos, qui etſi ſanis valentibusque rariſſime aliter proſunt, niſi quod non noceant, & contra graviter ſaepe officiunt; in aegrotantibus tamen ſanationes nonnunquam praeſtant celeritate incredibiles, magnitudine prodigioſas, quocunque artis auxilio inimitabiles. Quod equidem ut factis probem evincamque, cum a me requirere Vos poſſitis, nec ego detrectare, vereor profecto, Auditores, ne rerum implicitus multitudine longius, quam Veſtra fert humanitas, excurram. Enimvero ſi loculos propriarum obſervationum, ſi veteris

noſtrique aevi Medicinales excutio hiſtorias, tantus ſe numerus exemplorum offert, ut cum producere omnia & ſingula non liceat, incertus, quae potiſſimum memorem, aut quae praeteream, in delectu faciendo laborem.

Brevitati igitur ſtudens hoc velim primum ſummatim intelligatis, quo animi motuum impetus magis deſubito prorumpit, quoque eſt vehementior, & fortius hominem univerſum intus & in cute percellit, eo fere majus ad profligandos morbos momentum habere, eamque ob cauſam lentiora illa πάθη, quae ſine tumultu invadunt, & ſemel ſuſcepta tanquam in venis medullisque diutius inſident, tacitaque potius roſione, quam aperta violentia, infeſtant, cujusmodi triſtitia, metus, odium, livor ſimiliaque habentur, prope ſolummodo nocere, raroque aut nunquam aliquid boni pro

ſalute

ſalute corporis efficere. Quo fit, ut ira & terror, affectus prae reliquis pernicioſiſſimi, iidem & benificentiſſimos ſeſe exhibeant, maximamque exſerant in partem utramque poteſtatem.

Ira cum, quidquid in corpore virium motricium datur, ad agendum excitet, motuque ſanguinis vehementer accelerato vitalem calorem per omnes partes ſubitiſſime intendat; ut etiam de Alexandro Magno perhibeatur, cum in Indiis eſſet, aliquando ira percitum luce ac ſcintillis e corpore vibratis emicuiſſe; non eſt, cur quis miretur, morbos quidem celeres & acutos inferre natosve periculoſe augere, at cum diuturnis afflictae languent naturae vires, inopinam quandoque opem promptamque ſanationem praeſtare. Samius quidam Athleta, teſte Gellio, quum videns ſortitionem in ſacro certamine non bona fide fieri iraſceretur,

pri-

primum locutus eſt, ac deinceps tota vita nec turbide, nec adhaeſe. Mulier in Galliis ob retentas a partu ſecundas in aphoniam incidit, muta per aliquod tempus marito per jurgium ſuccenſet, convitia dicere conatur, dicitque revera & loquendi facultatem extemplo recuperat. Non diſpare uſus eſt fortuna Danus quidam apud Borrichium, qui per quadriennium voce privatus, obviam forte videns aniculam ſibi dudum inviſam, mox toto animo exardeſcens in maledicta erumpit, ſimulque ſentiens ſe verba promere dolet indignaturque impium reſtitutae loquelae auſpicium. Memini ego quartanam contumaciſſimam furente ira in continuam abiiſſe, quae, etſi non absque diſcrimine, brevi tamen & ſuperata eſt, & moleſtum hoſpitem feliciter ejecit. Venatorem, Willius memorat, dira arthritide tam male habitum, ut ſub dolorum induciis non niſi

niſi fulcris innixus incedere quadrupes poſſet, cui cum conſulta quaedam Medicinae fama celebris Hecuba perſuaſiſſet, praeſtigiis atque incantamentis a vetula in vicina domo habitante id omne malum ſibi inductum eſſe, ille totus furibundus & vindictae cupidine incenſus actutum veneficam adit, & mille conviciis plagisque miſerae inflictis maleficium eo ſucceſſu ulciſcitur, ut inter verberandum membris ſentiret priſtinum reſtitui vigorem, ceſſare dolores, ac ſine fulcris domum reverſus nunquam poſtea in eundem morbum reciderit. Stupenda profecto ſanatio! Quod Medicina aut prorſus nequit, aut non niſi lente & magno cum vitae ſobriae, tum remediorum apparatu, radicitus morbum articularem evellere, id uno praeſtat impetu animus ira excandeſcens, violento corporis motu adjutus. Plus dicam. Pene mortuos ad vitam revocat.

Anglus ille Robinſoni, pulſu jam fatiſcente moribundus, cum ira agitaretur, reſurgente pulſu viribusque relevatis, per horae ſpatium revixit, ſedata animi commotione dein citiſſime extinctus.

Atqui terroris virtus ſalutifera & major eſt, & longe latius ad plura etiam morborum genera ſeſe extendit, in qua tamen exponenda neque diu, neque diligenter, ut materies ferret, morabor; quoniam hac medicina ſanatorum exempla tam numeroſa ſunt tamque pervulgata, ut cum pauca modo attulero, mox Veſtrum cuique de pluribus aliis, olim compertis, in mentem eſſe venturum plane confidere poſſim. Quod de Croeſi Lydorum Regis filio antiqua refert hiſtoria, cum jam multum adoleviſſet, nihildum fari quiviſſe, ſed terrore demum ac metu, ne pater ab invadente hoſte occideretur, primum cepiſſe loqui, prodigio quidem ſimile

le eſt, nec adeo tamen ſingulare, ut non inde ad noſtra uſque tempora ſaepius acciderit, egoque ipſe recorder ſemel atque iterum obſervare, Hyſtericis, ex mali ſui acceſſione in aphoniam lapſis, timore ſubito percellente pleniſſimum linguae uſum rediiſſe. Mentis alienationes cujusmodicunque, furioſas, hyſtericas, hypochondriacas, febriles, multoties ſic momento conſtat eſſe perſanatas. Homo in hac urbe ex acuta febre delirans, cum vicini domum incendio flagrare audiret, delirandi finem protinus fecit. Studioſus quidam, noſtrae civis Academiae, pertinaci melancholia aliquamdiu afflictus, cum pro deſperato habitus domum remitteretur, navis, qua vehitur, ad occurſantem aliam navem per tenebras alliſa vehementer concutitur: ille improviſo fragore totus contremiſcens ſtatim reſipiſcit. Quid Maniacos enumerem terrore aut fortuito,

aut de induſtria incuſſo ad ſanam mentem revocatos? Quid Hypochondriacos a ſtolidiſſimis, quibus diu inhaeſerant, phantaſiis ſic confeſtim liberatos? Praecipitationem in mare, ſubmerſionem in aqua, antiquis jam temporibus ad rabiem uſitatam, adverſus illud morborum genus etiam plurimum valere caſus primum Medicos docuit, experimenta confirmarunt. Lugdunenſes Borrichio per Gallias iter facienti editum oſtenderunt locum, e quo mente capti in Rhodanum praecipites agantur, ac fune identidem retrahantur, eo inſtituto, ut ſapere iterum diſcant, ſucceſſuque non poenitendo. Robertſonum, Medicum Anglum, audaci iſta medicatione plures inſanos ad rationis uſum reduxiſſe fidem facit Helmontius. At quorſum iſthaec ſermone ſuperiore jam adducta nunc repeto? Eo nimirum, ut illud, quod ad rem praeſentem facit, intelligatis,

totam

totam iſtam, quanta quanta eſt, efficientiam a peculiari quadam aquae virtute minime ducendam eſſe, ſed unice deberi ſummo terrori angorique, in quem ob ſuffocationis periculum animus conjicitur. Quamobrem & apparatu opus eſt, qui vehementiſſime perterreat, & ſubmerſione tam diuturna totiesque iterata, ut vita reapſe in diſcrimen adducatur, dubiumque ſit, utrum omnino perierit retractus, anne queat reviviſcere: ſecus enim certae opis nihil exſpectandum. Praetereo febres intermittentes, quartanam inprimis inveteratam, illud ante compertum corticis Peruviani uſum Medicinae opprobrium, ſolo terrore fugatas. Nobilis ille apud Boyleum ſtrenuusque militum dux, ceterum ad omnia imperterritus, at bono tamen ſuo gliris aſpectum horrens, quartana refractaria, nullis remediis, ne caeli quidem mutationi cedente, diutiſſime vexatus,

 ino-

inopino demum gliris aſſultui liberationem debuit. Arthritidem, quod ſupra oſtendi, ira ſolvi perrarum eſt, terrore contra non infrequens. Salmuthi obſervatio eſt, Podagrici cujusdam manibus pedibusque poſtquam levandi doloris cauſa cataplasma ex lacte, ſimila & rapis fuiſſet ſuperdatum, famulis ab hero digreſſis, porcum per apertam forte cubiculi januam irrupiſſe, qui cum odore illectus pulticulam devorare aggrederetur, rudi incurſione hominem ab incondita beſtia de ſella in pavimentum eſſe deturbatum non ſine ſumma animi commotione, ſed eo tamen eventu, ut ab illo tempore dolores remiſerint brevique poſt omnino ceſſarint nunquam deinceps recidivi. Quum multis abhinc annis urbem noſtram agrumque circumjacentem immanis turbo concuteret, damnisque plurimis usquequaque illatis incolas conſternaret, duo-

bus

bus aegris, meae tum curae commiſſis, ea contigit felicitas, ut terroris beneficio alter, jam pridem ex ſaeva arthritide pedum miniſterio privatus, ob imminens a dejecto camino periculum aufugere ſolus didicerit; altera ex gravi epilepſia, praeter exſpectationem meam, pleniſſime convaluerit. Imo etiamnum ſuperſtitem novi virum, cui puero, quem inflixerat terror, morbum caducum, remediis fruſtra tentatum, idem ille anno poſt iterum incuſſus laete perſanavit, antidoto non minus, quam veneno, ex eodem fonte ductis; quemadmodum qui a Scorpiis ſunt icti, ab iisdem remedium petere conſueverunt.

In vulgus notum eſt, ſingultus, capitis, aurium, dentium dolores, haemorrhagias periculoſas, terrore ſaepius momento ſedari. Et quidni ad eumdem referam, quod complures veteris noſtrique aevi homines,

mor-

morbis ſoporoſis oppreſſi, ſyncope exanimati, pro mortuis habiti, ſandapilae jam commiſſi, imo ad rogum exportati, planctu atque ululatu adſtantium, cultri anatomici acie, rudiore feretri illiſu, flammae denique uſtione, ſenſum vitamque recuperaverint? Terror plerumque eſt quomodocunque incuſſus, quo animus primum, tanquam ex ſomno ſuo expergefactus, ſilentes per omnia corporis membra vires vitales deſubito reſuſcitat.

Sed haec hactenus. Jam enim ſatis ſuperque in hoc immenſo obſervationum oceano navigavit oratio mea. Tempus eſt, quo tendo, curſum dirigendi, ut quam celerrime fieri queat, portum conſequamur. Fallor, Auditores! Illud modo ſupereſt, ut intelligatis, portum me jam tenere. Equidem hoc exiſtimo, regimen animi, de quo hac hora agere conſtitueram, quodque, quia

cor-

corporis ſaluti conſulit, ut uniuscujusque intereſt ſolicite cuſtodire, ita praeprimis ad Medicos pertinet recte cognoſcere, ex illis rebus, quas oppido multas gravesque adhuc propoſui, tam nullo labore elici poſſe, ut, ſi elicere magno verborum apparatu ego ſuſtineam, verear, ne aut moleſtus ſim vobis, aut ne ingeniis veſtris videar diffidere. Etenim illud profecto manifeſtiſſimum feci, cauſas occaſionesque plurimarum corporis affectionum ex animo, tanquam ex fonte ſuo, profluere. Unde conſequitur, bene valentes non modo in congruente animi actionum regimine grande habere tuendae ſanitatis praeſidium; ſed in aegrotantibus etiam, qui ob animi culpam laborant, vix quidquam bonae frugis obtineri, niſi ad primam mali originem, ad ipſumque adeo animum curatio dirigatur. Docui praeterea, & multa in animo ineſſe & potentiſſima ad-

verſae valetudinis auxilia, quibus cum miteſcant morbi, tum certius aliquando tutiusque, quam quovis alio remediorum genere, ſanentur.

Quae cum ita ſint, quis tandem eſt, qui non intelligat, Medicis in mente ad ſalutem corporis regunda duplex incumbere officium; alterum, quo corrigant avertantque, quas animi immoderatio affert, morborum cauſas; alterum, quo medicatas animi facultates ad relevandos aegros recte ſciteque adhibeant?

En! paucis enunciata verbis ſumma agendorum! Haec ſi quis, quomodo pro diverſa cujusvis hominis, qua ſani, qua aegri, natura ſingulari, alia atque alia conveniant, callide expiſcari, cauteque ac prudenter norit efficere, nae is ſupremum ſapientiae Medicae faſtigium attigerit. Verum hoc opus eſt, hic labor. Audite di-

vi

vi Hippocratis effatum! „ Vita brevis, ars „ longa, occaſio praeceps, experimentum „ periculoſum, difficile judicium. Opor- „ tet autem non modo ſe ipſum exhibere „ facientem, quae facienda ſunt, ſed etiam „ aegrum, & adſtantes, & quae a foris ad- „ veniunt.

Sapiens profecto & conſummato in artis uſu viro digniſſima ad Aphorismos Practicos praefatio, qua difficillima quaeque operis Medicinalis, ejusque maxime penſi, de quo dico, momenta inimitabili Laconismo continentur! Equidem largior Medicos, cum tuendae valitudinis praecepta tradunt, de animi regimine, quod ſaluberrimum ſit, non generatim modo diſſerere; ſed etiam, quale cuivis aetati, ſexui, temperiei, vitae generi, ſigillatim conducat, diligenter exponere; neque & officio ſuo deeſſe in enarrandis, quae morum perverſitate vitae ac

ſanitati inferantur, nocumentis, atque adeo millies repetita eſſe & inculcata, quae homines, modo ſapere velint, ab intemperantia valeant depellere. Quocirca facile quis exiſtimet, nihil admodum hac in parte deſiderari. Verum tamen, niſi me omnia fallant, longe aliter ſentire debent, quotquot, ſola contemplatione non contenti, faciundae etiam Medicinae ſemet addixerunt. Etenim hoc rei caput eſt, ut, quam nobis ſtudio ac labore comparavimus, medendi ſcientiam in publicae utilitatis fructum convertamus. Tum vero, uti ſingulorum ſaluti proſpiciendum eſt, ita non ſufficit communia modo pluribus intueri, ſed & praecipue cuivis homini propria, quorum ſane tam immenſa occurrit diverſitas, ut in omni hominum genere ne duos quidem invenias inter ſeſe examuſſim ſimiles. Ex quo intelligitur, Medicinalem, quae in tironum gra-

gratiam traditur, de hominum differentiis doctrinam longe anguſtiorem eſt, quam quae amplitudini iſtius materiae utcunque reſpondeat, vivendique adeo regulas, quae ab illa ducuntur, tam multiplices pati exceptiones, cum ad homines ſingulos referri debent, ut perquam difficile ſit aliquid certi ſtatuere. Et quid de conſuetudinis dicam tyrannide? quae non tantummodo mentem corpusque in ſervitutem redigere ſolet; ſed Medicis etiam in curandis cum ſanis, tum aegris, leges praeſcribit arbitrarias, quibus, cum probatiſſimis ſaepe artis praeceptis contrarientur, obedire tamen vel inviti debeant, aut ſeſe opponere fruſtra moliantur. Quid de praejudicatis hominum opinionibus, quas dudum inolitas quam difficile ſit evellere neminem latet? Quoties fruſtra cum illis luctati tandem cogimur a recta curandi via deflectere, quae indican-

tur facienda, omittere, concedere, quae nollemus, vel quovis alio modo conſilium prudenter captum mutare? Fingite tamen, Auditores, quod oppido rarum, nihil iſta omnia habere, quod moleſtiam aut impedimentum creet! Quis autem illa demum, quae a foris adveniunt, quae caſu fortuito contingunt, quae ab adſtantibus afferuntur, incommoda, tam lynceus eſt, ut praevidere, tam prudens potensque, ut anteverte-re aut moderari valeat? Atqui horum ut innumerabilia quotidie incidunt, ita tanti ſaepiſſime ſunt momenti, ut non alia de cauſa ſani aegrotent, aegrotantes in pejus ruant, morbo ſuccumbant, aut certe in Medico non ſit, ut releventur. Enim vero ex hoc inprimis fonte exitiales illae humani generis peſtes ſcaturiunt, animi perturbationes, per quas nimirum pleraque illorum, quae modo attigi, ſuum in corporis oeco-

no-

nomiam virus effundere ſolent. Inde omnifariae illae ſanitatis noxae ; inde tot morborum fomites & irritamenta, tanta curationum taedia, obſtacula, fruſtrationes: quae quidem omnia non fatigarent Medicos, ſi in artis poteſtate foret, animorum illos tumultus pro lubitu aut avertere imminentes, aut proruptos reprimere atque ſedare. Quocirca cum nec ſanam rationem, nec morum doctrinam, nec ipſammet religionem ſe ſatis efficaciter illis opponere experiamur, facit quandoque commiſeratio, ut tacite nobiſcum doleamus, negatam humanitati facultatem eſſe contingentia, prout neceſſitas exigit, mutandi, neque ſemper ex pharmacopoliis depromi poſſe, quae corpori ob mentem inquietam laboranti certum levamen afferant. Aulicus, qui Principis ſui gratia excidit, mercator adverſa fortuna ſubito ad incitas redactus, aut matrona ob acerbum

bum mariti unicaeve prolis funus deſperabunda, cum ex dolore animi in corporis aegrotationem incidunt, calamitatem ſibi inflictam moderate ferre indociles, quanto celerius certiusque relevarentur, ſi Medico datum foret, quod lugent, damnum reparare! Primi Judaeorum Regis furorem lyra Davidis mulcere quidem, ſed ob irrevocabile DEI oraculum exſtinguere tamen non potuit. Neque profecto credibile eſt, Perdiccam atque Antiochum, quos ſupra memoravi, aliter ex ſuis languoribus fuiſſe evaſuros, ſi Medicorum auctoritas ad cupiditatem illorum explendam parum valuiſſet. Quoniam vero rerum externarum caſus ut plurimum immutabiles ſunt, illud tamen a Medico requiri videtur, ut, quotiescunque talia evenerint, quae temperationem aliquam admittant, nihil, quod honeſte fieri poſſit, intentatum relinquat, quo ſuae curae

com-

commiſſis conſulere animique tranquillitatem aut conſervare, aut reſtituere turbatam queat. Itaque cum ſuis ipſa moleſtiis ex ſe ſatis oneroſa ſit artis exercitatio, illud etiam moleſtius accedit, non ſemper evitari poſſe, quo minus eam ob cauſam alienis implicemur negotiis, quae vel prudentiſſime tractata raro tam feliciter conficiantur, ut devoratis taediis par gratia reportetur.

In tanta igitur occaſionum, quibus homines percelluntur, regundarum difficultate, hoc unum Medicis ſupereſt, ut ad ipſius animi regimen ſeſe convertant omnique ſtudio & cura eo enitantur, ut Ἐνορμῶν illud, cujus incitatione humanae mentes toties in detrimentum corporis transverſae abripiuntur, coërcere diſcant, moderari atque in ordinem redigere. Nolite tamen exiſtimare, Auditores, Stoicorum me addictum ſectae, quam ſua diſciplina inculcare Zeno

Philoſophus fruſtra conatus eſt, ἀπάθειαν Medicorum opera in animos hominum induci poſſe aut ſperare, aut expetere. Equidem tantum abeſt, ut ita ſentiam, ut etiam valde probem, quae Herodem Atticum de hoc loco adverſus Stoicos diſſeruiſſe Gellius memorat, languere nimirum animos ac torpere, affectionum adminiculis privatos, iſtosque apathiae ſectatores Thracio illi homini ſimiles eſſe, qui ruris colendi inſolens, cum vicinum forte vidiſſet agrum ſuum a rubis purgantem, vites, oleas, arbores putantem, ut laetior eſſet uberiorque proventus, ſtolida imitatione omnes ſui fundi vites oleasque detruncavit, arborum comas & vitium palmites decidit, fruteta atque virgulta frugifera ſimul cum ſentibus convulſit, mala tandem mercede doctus non perinde eſſe, utrum promiſcue omnia excidas, an conſiderate detrahas, quae impedimen-

to

to ſunt ad fructum. Neque ſolummodo in animum irrepit ignavia, ſed facit etiam iſta affectuum vacuitas, ut, incitatione corporis ob conſenſum torpeſcente, circuitus humorum ipſiusque adeo vitae vigor enervetur. Accedit, quod in violenta animi motuum natura ſimul cum pernicialibus medicatiſſimas ineſſe vires ſupra oſtenderim, quarum ad relevandos aegros utilitas ſaepe prodigioſa ſit; ut vel idcirco etiam illis carere totis homines non deſiderare Medici debeant.

In id propterea maxime incumbendum eſſe videtur, ut partem illam animi turbulentam arbitrio noſtro utcunque obſequioſam habeamus, ejusque motus aut ſupprimere, cum erupturi ſunt, aut modum excedentes temperare, aut excitare & ad quemcunque gradum intendere, uti res praeſens exigit, poſſimus. Equidem non

diffiteor; cum veteres, tum recentiores Sapientiae doctores non minus copioſe, quam enucleate, iſtam materiem diſputaſſe; ut mirum alicui videri queat, amplius me aliquid perfectiusque poſtulare & quod ad illos proprie pertineat, Medicis elaborandum proponere. Verum, tametſi laudo proboque Philoſophorum de regundis animi perturbationibus praecepta, horumque utilitatem non plane nullam in praxi etiam Medica lubens agnoſco: ineſt enim in comi alloquio, in ſermonis feſtivitate, in ratiocinio gravi, in admonitione ſevera, in confidente promiſſione, in comminatione, aliqua vis, qua ſi quis opportune ſciat uti, affectus tanquam habenis & flagris gubernare pro arbitrio valeat: ejusmodi tamen haec omnia ſunt, ut fere magis contemplatione, quam uſu, ſeſe commendent. Enimvero nec omnium eſſe temporum, nec loco-

rum, nec perſonarum, quisque facile animadvertit; nec cuivis datum eſſe, ea ſcite ac prudenter adhibere: quoniam vero ex ſanae rationis fonte ducuntur, qua pauci multum pollent, ſaepiſſime etiam recte adminiſtrata in caſſum cadere debent; cum experiamur in cultioribus quoque ingeniis non ſemper ſcopum ferire. Dionyſius Heracleotes, cum plurimis annis in Philoſophia Zenonis conſumptis fortis eſſe didiciſſet, ex renibus tandem laborans a dolore deductus eſt, ut in ejulatu falſa eſſe clamitaret, quae antea de dolore ipſe ſenſiſſet *. Et quoties tanta eſt aut vehementia iſtorum motuum, aut contumacia, ut omnem rationis uſum ſuſpendant, quique conſilio eos regere velit, quod monente Comico dudum diſcere potuiſſet, fruſtratus tandem ni-

* *Cicero Tuſcul. Quaeſt. l.* II. *c.* 25.

intelligat, nihilo ſe plus agere, quam ſi det operam, ut cum ratione inſaniatur? Quin & ſubitaneum illud atque improviſum, quo tamen animi commotiones plerumque maximam in corpus vim exercere ſolent, quocunque id genus remedio, cum nocent, vix praeverti poſſe, aut, ſicubi juvare debent, ut plurimum caſu fortuito felicius, quam dedita opera induci, obſervationum fide inoteſcit.

Itaque in re tam momentoſa cum nihil non explorare oporteat, nolim equidem, quae Sapientiae ſchola promittit, ſubſidia, quando uſus eſt, negligi aut vituperari: at vero ſi parum certae opis forte attulerint, non erit tamen, cur Medici deſperent, modo, quae ex propriae artis penu depromi queant, bona recte cognoverint. Illud nimirum volo mentis per corpus regimen, quod ſermone ſuperiore expoſui. Etenim

pro

pro ſtatu corporis diverſimode mutato animum ſimul alio atque alio inclinari ſic ſatis me tum oſtendiſſe arbitror. Ea igitur eſt artis noſtrae opulentia, ut cum rationis poteſtate in regundis affectibus parum confidere, neque adeo mentem per ſemet ipſam gubernare licet, multiſaria in promptu habeamus inſtrumenta, quae etſi proxime in corporis partes motusque duntaxat agunt, eadem tamen opera incolam ejus animum pariter afficere, frenisque veluti atque calcaribus aut praecipitantem cohibere, aut torpidum excitare ac impellere poſſint.

Animadvertitis, Auditores, utramque regiminis mentis, quod Medicorum eſſe dixi, partem naturali quodam vinculo cohaerere, alteramque alterius ope deſtitutam infirmari. Ipſa argumenti hujus pertractatio ſenſim me ad initia, unde progreſſus ſum, reducit; ut liquido conſtet, quemadmodum

mens

mens & corpus, vi mutuae ſocietatis, communem inter ſeſe vitam agunt, facultatesque ſuas, cum in unum coëunt hominem, intime veluti permiſcent, ita quaecunque alterutri conjugum aut bona, aut mala, caſu conſiliove eveniunt, utrique pariter evenire. Quae cum prolixe ſupra diſputaverim, nihil eſt, cur aures Vobis ſat longa oratione nimio plus feſſas moleſta repetitione diutius obtundam.

Cauſſam, ut potui, peroravi. Nec ſentio tamen, Auditores, velle Vos aut me dimittere, aut a me dimitti. Veſtra quippe omnium ora atque oculi, in Principem Juventutis, in Celſiſſimum ARAUSIACUM, in GUILHELMUM noſtrum, cujus laetabili aſpectu cum maxime exultantes fruimur, converſi monent urgentque, ut ne Tanto Hoſpite inſalutato hinc diſcedam.

Et qui poſſim ego? Princeps Sereniſſime!

me! Tot qui rationibus Tibi addictus, ſi non ortu, at fortuna Batavus, Gubernatorem Patriae Haereditarium cum Bonis omnibus diligere; Medicus Tibi conſtitutus Te ſacramenti fide mihi creditum obſervare, in oculis, in ſinu geſtare, eoque nomine ad familiaria Tecum colloquia admiſſus inuſitatam, qua es aetate, Genii Tui vim cognoſcere, admirari, amare lubens laetusque didicerim.

Patere igitur, Princeps! ut egomet ipſe, & me interprete univerſus ordo noſter, & quos huc tanto confluxiſſe numero vides, civium Academicorum corona gratias Tibi agamus, quas mente maximas licet concipere, hujus quod diei celebritatem Tuo ſplendore praeſens ſplendidiorem reddere, tenuemque leniter ac patienter audire oratorem non ſis dedignatus. Deinde ut hoc bonarum artium domicilium ejusque Divam,

 anti-

antiquiſſimam Batavorum Palladem, Tuo favori ac patrocinio & nunc & in poſterum etiam atque etiam commendem.

Tua haec Pallas eſt, Princeps! ab Illo Tuorum Majorum Maximo GUILHELMO primo in hac aede collocata, a Magnis poſtea, qui vicem Illius in republica gubernanda exceperunt, Principibus benigne ſemper curata, culta, protecta, nuper etiam ab Amabiliſſimo GUILHELMO IV, Optimo Patre Tuo, fato heu! nimis praecipite nobis erepto, blandiſſime habita, novis benificiis aucta & ornata.

Quid? Tua, auſim dicere, haec Pallas mater eſt, Te ſibi Filium vindicat. Tametſi enim, quod in votis fuerat, fors non tulit, Te ut ſtudiorum cauſa incolam ſuo amoeniſſima Leida ſinu ſuſciperet, ſuos tamen inter cives Te numerare laeta non dubitat Academia. Documento ſit Weiſius ille Tuus,

noſtro ex ordine Tibi datus, noſter etiam nunc, & utinam diu! collega, noſtrae ſacerdos Palladis, quae illius abſentiae hoc ſummum habet ſolatium, quod Tui, id eſt, Reipublicae cauſſa abſit, nec aliud pretium requirit, niſi ut ſuum Te Alumnum, ſe Tuam praedicare Nutricem ſibi liceat.

Sperat itaque haec alma Mater, & ſuo quodam jure confiſa exſpectat, Princeps Celſiſſime, AURIACIS Belgarum ſacris propediem, O! feliciter initiande! Te ſui fore memorem, & cum maturior aetas ad capeſſendas demum Reipublicae habenas Te promoverit, Tutelarem ſibi Genium futurum, atque in hac doctrinarum ſede cum protegenda, tum cohoneſtanda, talem Te praeſtiturum, ut genuino ARAUSIACI ſanguinis ſpiritu Te animatum usque & usque experiatur.

Sic Te, Exoptatiſſime GUIL-HELME! Divina complectatur foveatque Clementia, ut incorrupta florens valitudine uberrimasque Principalium virtutum gemmulas generoſo animo evolvens adoleſcas in ſpem certiſſimam communis Patriae, imo maturitate Belgarum omnium vincas exſpectationem!

Sic & Propitium Numen ſervet diu Caput illud, Tibi, Domui Tuae, Reipublicae tam carum, Sereniſſimum Guelphorum Ducem, LUDOVICUM Brunsvi-

cenſem, a Deo datum Tibi Ducem, Tutorem, verius dicam, Patrem, imo pro incredibili, quo Te Heroico in pectore gerit, fovet, amat, affectu tenerrimam quoque Matrem, ut Ipſe, domi militiaeque inſtructisſimus & ad Belgarum mores apprime factus, vivum Tibi fortitudinis, prudentiae, moderationis, comitatis, exemplum pergat proponere, cujus imitatu ad ſuprema pacis bellique munia, quorum Te decus momentumque manet, animum

mentemque poſſis informare!

Sic Te, Deſideratiſſimo tandem Gubernatore, felicitas publica proſperis cumuletur auctibus; ſic Foederatae libertas Civitatis firmetur; ſic religioni, virtuti ac eruditioni pretium ſtatuatur, ut livor etiam agnoſcat, Patriae ſalutem cum ſalute Stirpis ARAUSIACAE indivulſo nexu cohaerere!

D I X I.